

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Magdalena Kolářová

Újma na zdraví – komparativní analýza

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Šustek, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): prosinec 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Magdalena Kolářová

Obsah

Úvod.....	6
1 Újma na zdraví v německém právu.....	8
1.1 Ústavněprávní zakotvení ochrany zdraví.....	8
1.2 Mezinárodněprávní a evropskoprávní úprava ochrany zdraví.....	9
1.3 Předsmulvní odpovědnost – culpa in contrahendo.....	10
1.4 Závazkový vztah s ochranným účinkem pro třetí osoby.....	13
1.5 Smluvní odpovědnost.....	14
1.6 Odpovědnost z nedovolených jednání – deliktní odpovědnost.....	15
1.6.1 Naplnění skutkové podstaty.....	15
1.6.2 Protiprávnost.....	20
1.6.3 Zavinění.....	22
1.6.4 Škoda.....	23
1.6.5 Kausalita vykonávající odpovědnost mezi zásahem do právního statku a škodou, „Haftungsausfüllende Kausalität“.....	23
1.7 Tělo a zdraví jako předmět ochrany podle § 823 odst. 1.....	24
1.7.1 „Kind als Schaden“, Wrongful life.....	27
1.7.2 Sekundární oběti, Schockschaden.....	28
1.8 Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví.....	32
1.8.1 Léčebné výlohy, náklady zvýšených potřeb.....	33
1.8.2 Ztráta na výdělku.....	34
1.8.3 Imateriální škoda, Immaterieller Schaden.....	35
1.8.4 Nároky na náhradu škody při smrtelných zraněních.....	37
2 Újma na zdraví v českém právu.....	40
2.1 Ústavněprávní zakotvení ochrany zdraví.....	40
2.2 Mezinárodněprávní a evropskoprávní úprava ochrany zdraví.....	42
2.3 Povinnost nahradit škodu (resp. újmu) ze smlouvy.....	42
2.4 Povinnost nahradit škodu (resp. újmu) z porušení zákona – závazky z deliktů. 43	
2.4.1 Protiprávní jednání.....	45
2.4.2 Vznik škody, resp. újmy.....	47
2.4.3 Příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody.....	48
2.4.4 Zavinění.....	48

2.5	Tělo a zdraví jako předmět ochrany podle § 91 an. a § 2910.....	49
2.5.1	Wrongful birth, Wrongful life.....	50
2.5.2	Sekundární oběti, „Schockschaden“.....	51
2.6	Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví.....	54
2.6.1	Nemajetková újma.....	55
2.6.2	Náhrada při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví.....	58
2.6.3	Náklady spojené s péčí o zdraví.....	59
2.6.4	Náklady pohřbu.....	60
2.6.5	Peněžité dávky za ztrátu na výdělků a ztrátu na důchodu.....	60
2.6.6	Náhrada bezplatných prací prováděných poškozeným.....	63
2.6.7	Náhrada za výživu při usmrcení.....	63
3	Komparace.....	66
3.1	Ústavněprávní zakotvení ochrany zdraví, mezinárodněprávní a evropskoprávní úprava ochrany zdraví.....	66
3.2	Culpa in contrahendo, závazkový vztah s ochranným účinkem pro třetí osoby, smluvní odpovědnost.....	67
3.3	Odpovědnost z nedovolených jednání, závazky z deliktů.....	68
3.3.1	Vznik odpovědnosti za škodu a povinnosti k náhradě újmy.....	68
3.3.2	Protiprávnost.....	68
3.3.3	Škoda (resp. újma).....	69
3.3.4	Příčinná souvislost.....	69
3.3.5	Zavinění.....	70
3.3.6	Tělo a zdraví jako předmět ochrany.....	70
3.3.7	Wrongful birth, Wrongful life.....	71
3.3.8	Sekundární oběti, „Schockschaden“.....	72
3.4	Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví.....	73
3.4.1	Nároky na náhradu újmy při smrtelných zraněních.....	74
	Závěr.....	74
	Resumé.....	76
	Abstract.....	77
	Seznam zkratk.....	78
	Seznam použité literatury a pramenů.....	79
	Název práce v angličtině.....	90

Klíčová slova.....	90
Key words.....	90

Úvod

Tato diplomová práce „Újma na zdraví – komparativní analýza“ se zabývá ochranou života a zdraví jakožto základními lidskými právy, jejich úpravou ústavněprávní, mezinárodněprávní a zejména občanskoprávní, jakož i popisem, kdy vzniká jejich porušení a jaké následky z toho plynou.

Život a zdraví se ve společnosti obecně řadí mezi hodnoty nejvyšší a právo tento fakt reflektuje tím, že právo na jejich ochranu uznává a stanoví pro ni prostředky a závazná pravidla. Významná část úpravy je v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, základním prameni soukromého práva v České republice. Tématem práce je srovnání újmy na zdraví ve dvou právních řádech – českém a německém. K tomu jsou použity analytická a komparativní metoda zkoumání. Srovnání s úpravou ve Spolkové republice Německo bylo vybráno s ohledem na to, že tamní občanský zákoník, Bürgerliches Gesetzbuch, BGB, uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. jako jeden z hlavních inspiračních zdrojů, a s ohledem na můj studijní pobyt v Německu.

Práce je členěna do tří částí – první část je věnována úpravě v právu německém, druhá v právu českém a třetí porovnává nejvýznamnější rozdíly a podobnosti v obou právních řádech.

Vzhledem k obsáhlosti tématu není v možnostech rozsahu pro diplomovou práci provést zcela vyčerpávající srovnání úpravy újmy na zdraví v občanském právu. V práci se snažím o komplexní pohled na úpravu v občanském právu, zejména pak v oblasti deliktního občanského práva, a s podrobnějším zaměřením na instituty, které buď v jednom z právních řádů zcela chybí (např. předšmluvní odpovědnost za újmu na zdraví), nebo jsou chápány odlišným způsobem (např. citová újma u sekundárních obětí).

Části věnující se německé a české úpravě shodně obsahují kapitoly o ústavněprávním a mezinárodněprávním zakotvení ochrany zdraví, vzniku povinnosti nahradit újmu ze smlouvy, vzniku povinnosti nahradit újmu z porušení zákona, o tělu a zdraví jako předmětu ochrany a druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví. První část navíc obsahuje kapitolu o předšmluvní odpovědnosti a závazkovém vztahu s ochranným účinkem pro třetí osoby. V části věnující se komparaci pak nalezneme porovnání těchto

jednotlivých kapitol.

1 Újma na zdraví v německém právu

1.1 Ústavněprávní zakotvení ochrany zdraví

Úpravu ochrany života a tělesné nedotknutelnosti můžeme v německém právu nalézt v Základním zákoně Spolkové republiky Německo, tedy v její materiální ústavě. Článek 2 odst. 2 Základního zákona říká, že každý má právo na život a tělesnou nedotknutelnost, svoboda osoby je nezranitelná, a do těchto práv lze zasáhnout pouze na základě zákona.¹ Právo na život úzce souvisí s právem na tělesnou nedotknutelnost, neboť zásahy do tělesné nedotknutelnosti mohou představovat ohrožení života. Tělesnou nedotknutelnost chápeme jako integritu tělesné sféry. Chráněné je i zdraví duševní.² Čl. 2 odst. 2 věta 2. však nezakotvuje „právo na zdraví“, neboť nemoci patří k lidské existenci a stát nemůže nikomu zajistit absolutní zdraví.³

Na tato tři nejzákladnější (spolu s právem na svobodu pohybu) subjektivní práva pak navazují základní práva ostatní (resp. v případě práva na život všechna ostatní práva). Čl. 2 odst. 2 nechrání výše uvedená práva jen před státní mocí, ale zejména z něj vyplývá povinnost veřejné moci tato práva chránit před protiprávními zásahy třetích osob, protože se zároveň jedná o práva, která jsou spojována s důstojností člověka chráněnou v čl. 1 odst. 1., jehož druhá věta státní moci ukládá její ochranu. Zároveň se svou povahou jedná o lidská práva, k nimž se dle čl. 1 odst. 2 hlásí německý národ, a jednotlivci je tedy musí navzájem respektovat. Stát tak má objektivní povinnost tato práva chránit, jednatelci pak subjektivní právo na jejich ochranu.

Pod pojmem „každý“ v čl. 2 odst. 2 Základního zákona je nutno rozumět pouze fyzickou osobu, přičemž objektivněprávní ochrany požívá i nenarozený lidský život, tedy nasciturus (není však nositelem základních práv).

Povoleným zásahem do práva na tělesnou nedotknutelnost na základě zákona pak mohou být například tělesné prohlídky pro účely dokazování v trestním a správním řízení (např. odběry krve), policejní zásahy v rámci odvracení hrozícího nebezpečí

---

1 Čl. 2 odst. 2 Grundgesetz ze dne 23.05.1949, ve znění pozdějších předpisů.

2 SACHS, Michael. *Grundgesetz: GG*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2011. Číslo odstavce 148.

3 SACHS, Michael. *Grundgesetz: GG*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2011. Číslo odstavce 150.

právním statkům, povinnost očkování proti nebezpečným nakažlivým nemocem, nucené léčení nebezpečných chorob a právo státu požadovat oběti na zdraví po příslušnících ozbrojených sil.

Stát má, jak již bylo řečeno, objektivně-právní povinnost chránit tělesnou nedotknutelnost přijímáním opatření, peněžními plněními, pomocí organizačního a procesního práva, stejně jako pomocí zákazů a sankcí. Jedná se například o povinnost předcházet ohrožení zdraví způsobenému hlukem z letového a dopravního provozu a jiných hluků, z mírového využití atomové energie, stejně jako tělesným zneužíváním, ale i vypovězením z bytu. Peněžitá plnění státu pro účely ochrany zdraví lze vyžadovat jen v rámci systému sociálního zabezpečení na základě garance existenčního minima. Nástroji organizačního a procesního práva (resp. práva správního) jsou pak zejména otevření schvalovacího řízení a „Planfeststellungsverfahren“ při plánování veřejných staveb většího významu (zejm. inženýrské stavby a sítě) pro třetí osoby a tzv. sousedská žaloba při schvalování staveb.

Dle čl. 20a Základního zákona, který mimo jiné dává státu za cíl ochranu přirozeného životního základu „Lebensgrundlage“ (nezakládá však základní právo na příznivé životní prostředí), ve spojení s čl. 2 odst. 2 Základního zákona a právem na lidskou důstojnost, je zákonodárce povinen legislativou uložit povinnost uvádět přehledné složení potravin, zákaz kouření na veřejných místech, stejně jako zajistit lékařskou péči a vzdělávání lékařů a ostatního zdravotnického personálu (z ustanovení však nevyplývá žádné základní sociální právo na lékařskou péči).^{4 5}

Důležité normy pro ochranu zdraví dále obsahuje právo pracovní a v neposlední řadě je pak tělesná nedotknutelnost, resp. zdraví chráněno v trestním zákoníku, zejména v oddíle 17.

1.2 Mezinárodněprávní a evropskoprávní úprava ochrany zdraví

Z hlediska vztahu mezinárodního práva a práva vnitrostátního německá ústava

---

4 VON MANGOLDT, Hermann; KLEIN Friedrich; STARCK Christian. *Kommentar zum Grundgesetz. Band 1: Präameln, Artikel 1 bis 19*. 5. Auflage. München: Vahlen, 2005. S. 250 – 258, S. 262 – 270.

5 IPSEN, Jörn. *Staatsrecht II. Grundrechte*. 17. Auflage. München: Vahlen, 2014. S. 67 – 71.

vychází z teorie dualismu, tedy názoru, podle kterého mezinárodní právní řád a vnitrostátní právní řád existují nezávisle vedle sebe. „Ustanovení Základního zákona o převzetí mezinárodní smlouvy uzavřené Spolkovou republikou Německo (čl. 59 odst. 2 Základního zákona) a obecných pravidel mezinárodního práva veřejného (čl. 25 Základního zákona) do německého právního řádu zřetelně ukazují, že vnitrostátní platnost mezinárodního práva veřejného má být závislá na dodržení určitých ústavněprávních pravidel.“ V případě prvním (převzetí mezinárodní smlouvy) je pak jako metoda převzetí zvolena transformace, ve druhém (převzetí obecných pravidel mezinárodního práva) adopce.⁶ Ústavní základy vnitrostátní platnosti a aplikační přednosti práva Evropské unie představuje zmocňovací čl. 23. odst. 1 ve spojení s čl. 59 odst. 2 (na jehož základě dochází k transformaci) Základního zákona.⁷

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod neobsahuje výslovně ochranu tělesné nedotknutelnosti, nicméně ta je obsažena v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Charta základních práv Evropské unie pak výslovně upravuje ve čl. 3 odst. 1 právo každého člověka na tělesnou a duševní nedotknutelnost.⁸ Spolková republika Německo je signatářem dalších, z hlediska ochrany tělesné nedotknutelnosti významných, mezinárodních smluv. Mezi ně patří zejména Úmluva o biomedicíně, Úmluva o právech dítěte, Evropská sociální charta a další.

Na soukromoprávní úrovni je újma na zdraví regulována v občanském zákoníku (BGB, Bürgerliches Gesetzbuch), jímž se v této práci budu podrobněji zabývat jakožto výchozím právním předpisem upravujícím újmu na zdraví a její náhradu v soukromoprávních, občanskoprávních vztazích.

1.3 Předšmluvní odpovědnost – culpa in contrahendo

Předšmluvní odpovědnost, culpa in contrahendo, je institutem, který pojí přístup k jednáním o smlouvě s určitými ochrannými povinnostmi, „Schutzpflichten“ při jejichž porušení dochází k odpovědnosti podle ustanovení o smluvní odpovědnosti. Úpravu této

---

6 GEIGER, Rudolf. *Grundgesetz und Völkerrecht*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. S. 14-16, s. 157, s. 163.

7 GEIGER, Rudolf. *Grundgesetz und Völkerrecht*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. S. 232-233, s. 235-236.

8 IPSEN, Jörn. *Staatsrecht II. Grundrechte*. 15. Auflage. München: Vahlen, 2012. S. 76-77.

ochranné povinnosti ve smluvních vztazích můžeme nalézt v § 241 odst. 2 BGB, který říká, že „závazkový vztah může podle svého obsahu zavazovat každou stranu k ohledu na práva, právní statky a zájmy druhé strany“.

Úprava *culpa in contrahendo* byla do BGB přidána, stejně jako smluvní ochranná povinnost, při reformě práva závazků s účinností od roku 2002, nicméně existence obého byla již před touto reformou dovozována jak v odborné literatuře, tak v judikatuře, pomocí analogie k ostatním ustanovením BGB. Podmínky vzniku *culpa in contrahendo* jsou tak nyní upraveny v § 311 odst. 2 BGB. Její rozšíření i na osoby, které samy nemají být smluvní stranou, se nachází v odst. 3.

Podle § 311 odst. 1 BGB je k založení závazkového právního vztahu pomocí právního jednání, stejně jako ke změně obsahu závazkového vztahu, potřeba mezi zúčastněnými smlouvy, pokud zákon nestanoví něco jiného. Ve 2. odst. je pak stanoveno, že závazkový vztah s povinnostmi podle § 241 odst. 2 (smluvními ochrannými povinnostmi) vzniká také zahájením vyjednávání smlouvy, navázáním kontaktu k vyjednávání smlouvy a podobnými obchodními kontakty.⁹ Předšmluvní vztahy tedy zakládají pouze smluvní ochranné povinnosti druhé, resp. ostatních stran podle § 241 odst. 2 BGB, nikoli povinnost plnit dle 1. odst. (která vzniká až samotným uzavřením smlouvy). Potenciální smluvní partner tedy v případě porušení povinností v §

---

⁹ Originální znění § 311:

§ 311 Rechtsgeschäftliche und rechtsgeschäftsähnliche Schuldverhältnisse

- (1) Zur Begründung eines Schuldverhältnisses durch Rechtsgeschäft sowie zur Änderung des Inhalts eines Schuldverhältnisses ist ein Vertrag zwischen den Beteiligten erforderlich, soweit nicht das Gesetz ein anderes vorschreibt.
- (2) Ein Schuldverhältnis mit Pflichten nach § 241 Abs. 2 entsteht auch durch
  1. die Aufnahme von Vertragsverhandlungen,
  2. die Anbahnung eines Vertrags, bei welcher der eine Teil im Hinblick auf eine etwaige rechtsgeschäftliche Beziehung dem anderen Teil die Möglichkeit zur Einwirkung auf seine Rechte, Rechtsgüter und Interessen gewährt oder ihm diese anvertraut, oder
  3. ähnliche geschäftliche Kontakte.
- (3) Ein Schuldverhältnis mit Pflichten nach § 241 Abs. 2 kann auch zu Personen entstehen, die nicht selbst Vertragspartei werden sollen. Ein solches Schuldverhältnis entsteht insbesondere, wenn der Dritte in besonderem Maße Vertrauen für sich in Anspruch nimmt und dadurch die Vertragsverhandlungen oder den Vertragsschluss erheblich beeinflusst.

241 odst. 2 odpovídá podle obecné skutkové podstaty „náhrady škody kvůli porušení povinnosti“ ze závazkového vztahu, upravené v § 280 odst. 1 BGB, pakliže jednal úmyslně či nedbale (§ 276 BGB). Výhodou pro poškozeného je pak obrácené důkazní břemeno podle § 280 odst. 1 věty 2., kdy druhá strana musí prokázat, že jí zavinění nelze přičítat. Protože tématem této práce není problematika předšmluvní odpovědnosti v německém právu sama o sobě, budu se nadále věnovat pouze případům, které jsou v tomto institutu klíčové pro újmu na zdraví a její náhradu.

Jedním z důvodů vývoje předšmluvní odpovědnosti v občanském právu byl fakt, že deliktní odpovědnost neposkytovala případným smluvním partnerům dostatek ochrany. Mezery vyvstávaly především v ohledu na možnost exkulpace pro jednání tzv. pomocníka pro výkon práce („Verrichtungsgehilfe“), kdy se ten, kdo jej najal, zbaví povinnosti nahradit škodu, pokud prokáže, že při výběru osoby pomocníka nebo jejím vedení nejednal nedbale, nebo pokud by škoda nastala i při zachování dbalosti (§ 831 odst. 2 věta 2).

Typickým příkladem pro takový případ je „Linoleumrollen-Fall“¹⁰, kdy je zákazník Z, který má v úmyslu zakoupit domácí potřeby v obchodě vlastníka V, zraněn rolí linolea, kterou na Z v důsledku chvilkové nepozornosti shodí jinak vždy pečlivý zaměstnanec ZC. Protože Z a V neuzavřeli smlouvu, jsou smluvní nároky na náhradu škody vyloučeny. Stejně tak je vyloučena deliktní odpovědnost V, neboť ten prokáže dbalou volbu a dozor zaměstnance dle § 831. Z by pak zbyly pouze nároky z deliktní odpovědnosti proti ZC (který je zřejmě méně solventní než V). Tato mezera byla překonána institutem předšmluvní odpovědnosti a ZC má tak nárok na náhradu škody podle § 311 odst. 2 bod 2 („Anbahnung eines Vertrages“) ve spojení s § 280 odst. 1 (náhrada škody kvůli porušení povinnosti) a s § 278, podle kterého dlužník odpovídá za zavinění svého zákonného zástupce a osob, které si vybral pro splnění svého závazku, ve stejném rozsahu, jako při vlastním zavinění.

Pro tento vznik předšmluvní odpovědnosti podle § 311 odst. 2 bod 2 není nutný pevný záměr uskutečnit v prodejních prostorách nákup. Postačí skutečnost, že se zákazník pouze chce informovat o nabídce obchodníka. Naopak vstup do prodejních

---

¹⁰ RGZ 78, 231.

prostor z neobchodních zájmů, jakými mohou být například schování se před deštěm, ohřátí se nebo krádež, k naplnění skutkové podstaty předšmluvní odpovědnosti nestačí.¹¹

12 13

1.4 Závazkový vztah s ochranným účinkem pro třetí osoby

Pokud bychom výše uvedený případ modifikovali tím, že Z doprovází při nákupu jeho dcera D a zraněna je ona, nikoli Z, i D vznikne samostatný nárok na náhradu škody, ačkoli není potenciální smluvní stranou.

Umožňuje to tzv. závazkový vztah s účinkem pro třetí osoby, který je upraven v § 311 odst. 3, jehož první věta zní: „Závazkový vztah s povinnostmi podle § 241 odst. 2 může vzniknout i osobám, jež samy nemají být stranou smlouvy.“ Již před závazkovou reformou BGB byl institut dovozován z ustanovení o smlouvách ve prospěch třetího, pomocí extenzivního výkladu smluv upraveného v § 133 a § 157 a zejména ze zásady plnění v souladu s dobrými mravy, „Leistung nach Treu und Glauben“, obsažené v § 242.

§ 311 odst. 3 tedy zakládá závazkový vztah s ochranným účinkem pro třetí osoby jak v předšmluvních, tak smluvních vztazích. Předpoklady pro vznik tohoto vztahu nejsou v BGB upraveny, protože se však jedná o významné prolomení zásady relativity v závazkových vztazích, byla právní vědou vyvinuta následující kritéria: 1. Třetí osoba musí být rizikům závazkového vztahu vystavena stejně jako věřitel a zahrnutý okruh osob musí být úzký a přehledný. 2. Věřitel musí mít oprávněný zájem na ochraně třetí osoby. 3. Předpoklady v bodech 1 a 2 musejí být při vzniku závazkového vztahu pro dlužníka rozeznatelné. 4. Třetí osoba potřebuje ochranu. Toto kritérium zpravidla není splněno, pokud třetí osoba má srovnatelný nárok ze smlouvy, naopak nárok z deliktu nepotřebnost ochrany nezakládá.^{14 15}

Takto extenzivně pojatá culpa in contrahendo, stejně jako závazkové vztahy s

11 Někteří autoři (např. Brox/Walker, Allgemeines Schuldrecht) tuto situaci subsumují pod bod 3 § 211 odst. 2, tedy „podobné obchodní kontakty“.

12 BROX, Hans; WALKER Wolf-Dietrich. *Allgemeines Schuldrecht*. 39. Auflage. München: C.H. Beck, 2015. S. 12 – 13, s. 63 – 70, s. 82 – 83.

13 LOOSCHELDERS, Dirk. *Schuldrecht Allgemeiner Teil*. 11. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 72 – 77.

ochranným účinkem pro třetí osoby, se mi zprvu jevily jako příliš široké pojetí případné odpovědnosti dlužníka. Po bližším seznámení se s oběma instituty ovšem musím uznat, že mají své důležité opodstatnění při ochraně zájmů poškozeného, kterému díky nim vzniká další (zejm. vedle nároků z nedovolených jednání) samostatný nárok na náhradu škody, který je, hlavně díky obrácenému důkaznímu břemenu, snadněji vymahatelný.

1.5 Smluvní odpovědnost

Zatímco odpovědnost toho, kdo je podle pravidel deliktního práva povinen k náhradě škody, se zakládá na porušení pravidel chování, která jsou stanovena právním řádem k ochraně právních statků všech, mohou nastat i situace, kdy je osoba povinna zamezovat škodám pouze u konkrétních osob a v případě jejich vzniku je pak povinna k náhradě škody právě těmto konkrétním osobám. Takové povinnosti se zakládají smlouvou a pakliže poškozený prokáže, že druhá strana převzala smluvní povinnost a způsobila jejím porušením škodu, může poškozený požadovat na základě skutkové podstaty „porušení smluvní povinnosti“ její náhradu. Pokud škůdce svým jednáním poruší jak svoji povinnost ze smlouvy, tak zároveň z deliktního práva, bude odpovědný jak z porušení smlouvy, tak z nedovoleného jednání, neboť německé právo umožňuje kumulaci obojí odpovědnosti za škodu.¹⁶

Základní normou práva smluvní náhrady škody je § 280 odst. 1. Ke vzniku nároku na náhradu škody podle § 249 ve spojení s § 241 a § 280 odst. 1 musí, zjednodušeně řečeno, existovat závazkový vztah mezi dlužníkem a věřitelem, musí dojít k porušení povinnosti ze smlouvy (tedy nedojde k plnění, ke kterému je ze smlouvy dlužník zavázán) nebo k porušení „Schutzpflichten“, a dojít ke vzniku škody. Škůdce odpovídá za zavinění, pokud není stanovena přísnější nebo mírnější forma nebo pokud tak nelze dovodit z obsahu závazkového vztahu (§ 276 odst. 1). Podle § 280 odst. 2 věty 2. zde platí obrácené důkazní břemeno, to jest dlužník v případě sporu prokazuje, že

---

14 BROX, Hans; WALKER, Wolf-Dietrich. *Allgemeines Schuldrecht*. 39. Auflage. München: C.H. Beck, 2015. S. 68 – 70.

15 LOOSCHELDERS, Dirk. *Schuldrecht Allgemeiner Teil*. 11. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 78 – 82.

16 KÖTZ, Hein; WAGNER Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. 324 s. ISBN 978 3 8006 4515 2. S. 4.

neodpovídá za zavinění.¹⁷

1.6 Odpovědnost z nedovolených jednání – deliktní odpovědnost¹⁸

Delikty, v BGB nazývané jako nedovolená jednání („unerlaubte Handlungen“, v titulu 27.), jsou, stejně jako oba výše jmenované instituty, upraveny v knize 2. - právo závazkových vztahů, oddílu 8. - jednotlivé závazkové vztahy, v § 823 an. V právu deliktů jde především o napravení vzniklé škody a jejich naplnění nepředpokládá již vzniklý závazkový vztah, ale naopak jej zakládá. Německá teorie pro vznik odpovědnosti za škodu, resp. nároku na náhradu škody, stanovuje v zásadě tyto podmínky: 1. naplnění skutkové podstaty (jednání, porušení uvedeného práva nebo právního statku, odpovědnost zakládající kauzalitu „Haftungsbegründende Kausalität“), 2. protiprávnost, 3. zavinění, 4. vznik škody a 5. kauzalitu vykonávající odpovědnost mezi zásahem do právního statku a škodou („Haftungsausfüllende Kausalität“). Jednotlivé podmínky si dovolím v následujícím textu konkretizovat.

1.6.1 Naplnění skutkové podstaty

Jednání

Naplnění skutkové podstaty lze uskutečnit jednáním, které může spočívat jak v konání, tak opomenutí. Pokud není možná kontrola vědomí a tedy ani řízení vůle subjektu (např. při spánku nebo při stavu bezvědomí), je nedovolené jednání vyloučeno.¹⁹

Porušení práva nebo právního statku

Zároveň musí být poškozena práva a právní statky určené v § 823.²⁰ Těmi jsou v

---

17 KÖTZ, Hein. *Vertragsrecht*. 2. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015. ISBN 978 316 152065 5. S. 430 – 440.

18 Systematika této kapitoly, tedy předpoklady pro vznik nároku na náhradu škody, vychází z BROX, Hans; WALKER, Wolf-Dietrich. *Besonderes Schuldrecht*. 39. Auflage. München: C.H. Beck, 2015. S. 17 – 552.

19 Právně relevantní jednání však může spočívat v tom, že se se škůdce přivede do stavu, ve kterém není schopen ovládat své chování.

20 Originální znění § 823:

§ 823 Schadensersatzpflicht

odst. 1 život, tělo, zdraví, svoboda, vlastnictví nebo jiné ostatní (absolutní) právo. Mezi posledně jmenované podle nauky patří všechna věcná práva, nehmotné statky a průmyslová práva, členská práva (např. podíly), držba, živnostenský podnik a obecné osobnostní právo. BGB překvapivě neobsahuje výslovnou ochranu osobnostních práv, ta je tak dovozována ústavně konformním výkladem § 823 (konkrétně s články 1 a 2 Základního zákona). Výkladem ochrany těla a zdraví, stěžejního tématu této práce, se budu zabývat samostatně později. Podle § 823 odst. 2 je k náhradě škody povinen rovněž ten, kdo poruší zákon, jehož účelem je ochrana jiné osoby. Mezi takové zákony patří zejména trestní zákoník, ale i BGB, Základní zákon, předpisy pracovního práva a další. § 826 pak představuje generální klauzuli, neboť je k náhradě škody na jakémkoli právním statku a právech odpovědný každý, kdo škodu přivodí v rozporu s dobrými mravy a úmyslně.

Haftungsbegründende Kausalität

Mezi jednáním a poškozením práv a právních statků musí být odpovědnost zakládající kauzalita (tzv. „haftungsbegründende Kausalität“), jinak řečeno poškození právního statku je způsobeno jednáním škůdce a toto je škůdci přičitatelné.

Požadavek kauzality mezi jednáním a poškozením právního statku může vést k nesmyslnému výsledku, kdy například dva nebo více škůdců přispěli nezávisle na sobě poškození právního statku, přičemž kdyby každý jednal samostatně, způsobil by škodu sám. Každý ze škůdců by pak mohl tvrdit, že pokud by bylo jeho jednání odmyšleno, k následku by stejně došlo a tudíž mu tento je nepřičitatelný.²¹ V takovém případě pak oba škůdci odpovídají jako alternativní škůdci společně a nerozdílně (§ 830 odst. 1). Stejný princip platí u pochybností na podílu škody (např. dvě chemické továrny vypouští do

(1) Wer vorsätzlich oder fahrlässig das Leben, den Körper, die Gesundheit, die Freiheit, das Eigentum oder ein sonstiges Recht eines anderen widerrechtlich verletzt, ist dem anderen zum Ersatz des daraus entstehenden Schadens verpflichtet.

(2) Die gleiche Verpflichtung trifft denjenigen, welcher gegen ein den Schutz eines anderen bezweckendes Gesetz verstößt. Ist nach dem Inhalt des Gesetzes ein Verstoß gegen dieses auch ohne Verschulden möglich, so tritt die Ersatzpflicht nur im Falle des Verschuldens ein.

21 To lze demonstrovat na příkladu dvou lovců, kteří oba střílí na divokou zvěř, která se však ukáže býti dalším členem lovecké výpravy a tento člen je v důsledku střel usmrcen. Nelze určit, která ze dvou ran byla ránou smrtelnou.

vody tolik škodlivin, že i znečišťování jednou z nich by způsobilo úhyn ryb).

Pro dokazování odpovědnost zakládající kauzality platí zásada *res ipsa loquitur* („věc mluví sama za sebe“) a *prima-facie-důkaz*. Škůdce tedy, pokud chce prokázat nepřičitatelnost škody, musí dokázat, že se věci udály jinak, než jak se obvykle dějí. Tato zásada však selhává zejména ve sporech proti lékařům, protože v oblasti zdraví zpravidla neexistují typické průběhy událostí. Důkazní břemeno je obráceno proti lékaři, pokud se dopustil hrubé chyby v léčbě. Podle judikatury BGH se o takovou chybu jedná, pokud lékař porušil zaběhnuté léčebné postupy nebo poznatky lékařské vědy tak, že se to z objektivního hlediska jeví jako nepochopitelné²² (tato judikatura byla reflektována v § 630h odst. 5 BGB, kumulativně k tomu však lékař může odpovídat i podle nedovolených jednání).²³

Kauzalita je podle teorie ekvivalence podmínek („Äquivalenztheorie“) dána, pakliže konání nemůže být odmyšleno, aniž by neodpadlo poškození právního statku. Opomenutí je pak příčinné, pokud opomenuté konání nemůže být přimyšleno, aniž by s jistotou hraničící pravděpodobností odpadl následek. Jedná se o podmínku *condicio sine qua non*, kdy všechny příčiny, které zavdaly vzniku škody, mají stejný význam. Tato teorie však vede k obzvláště široké přičitatelnosti, je proto korigována teorií adekvátní příčinné souvislosti (tzv. „Adäquanztheorie“) a naukou o účelu normy („die Lehre vom Normzweck“) při zohlednění zákonného alternativního chování (škoda se nenahradí, neboť by vznikla i při chování v souladu se zákonem), hypotetické kauzality (škoda by vznikla i bez škůdcova jednání na základě jiných skutečností), a dalších institutů dovozených naukou.²⁴

Podle teorie adekvátní příčinné souvislosti „je jednajícimu porušení právního statku přičitatelné, pokud jím způsobená okolnost byla obecně způsobilá přivodit poškození právního statku za běžných, nikoli jen zvláště jedinečných, zcela nepravděpodobných a podle přirozeného chodu věcí v úvahu nepřipadajících

---

22 BGHZ 138, 1 (6).

23 KÖTZ, Hein; WAGNER Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S 83, 84.

24 BROX, Hans; WALKER Wolf-Dietrich. *Allgemeines Schuldrecht*. 39. Auflage. München: C.H. Beck, 2015. S. 537.

okolností“.²⁵ Jako samostatné kritérium přičitatelnosti je však teorie adekvátní příčinné souvislosti nedostačující, neboť existují případy, ve kterých poškození právního statku tomu, kdo ho způsobil, i přes adekvátní příčinnou souvislost nelze přičíst, stejně jako takové případy, ve kterých tomu, kdo poškození způsobil, podle teorie přičitatelné není, avšak stejně je nutno poškození přičíst.²⁶

Kvůli výše uvedenému nedostatku je jako další kritérium přičitatelnosti uznána nauka o ochranném účelu normy. Vychází z toho, že zákon právním statkům a jejich nositelům nezajišťuje absolutní ochranu, ale jen ochranu před určitými omezováními. Škody jsou škůdci tedy přičitatelné jen v takovém rozsahu, v jakém porušená norma podle jejího smyslu a účelu měla těmto škodám zabránit. Pokud někdo nedal přednost v jízdě a při hádce se druhá osoba rozčílí tak silně, že dostane infarkt, nemůže tato po tom, kdo nedal předost v jízdě, za to požadovat náhradu škody, neboť povinnost k dodržování pravidel o přednosti v jízdě nemá za účel předcházet takovým škodám, které vznikly díky psychické zátěži při hádce mezi účastníky nehody.²⁷ Do jiné skupiny patří případy, kdy se někdo cítí „vyzvaný, vyprovokovaný“ k jednání na základě někým jiným přivozené zvláštní situace, a při tom sám utrpí škodu. Tak přiznal BGH vlastní nárok na náhradu škody podle § 823 odst. 1 matce, která svému dítěti, jehož ledvina byla v důsledku selhání lékaře odstraněna, darovala ledvinu vlastní.²⁸

Další skupinou korigující výše zmíněné jsou tzv. „Verkehrs(sicherungs)pfllichten“, povinnosti zajištění provozu, které jsou rovněž dovozeny naukou. Lze je označit za dovozenou prevenční povinnost. Můžeme se totiž setkat s případy, ve kterých chování osoby sice bylo adekvátní k přivolení poškození právního statku, avšak nebylo bezprostřední příčinou vedoucí k jeho poškození. To platí pouze pro zprostředkované

---

25 RGZ 133, 126.

26 Podle KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 85, je na úrovni přičitatelnosti tato korekční teorie zcela zbytečná, neboť povinnosti zajištění provozu „Verkehrssicherungspflichten“ (viz. dále) v sobě obsahují kritéria pro teorii adekvátní příčinné souvislosti a je zbytečné zkoumat naplnění obou teorií.

27 BGHZ 107, 359.

28 BGHZ 101, 215.

přivození poškozujícího následku a pro poškození kvůli opomenutí.²⁹ Poškození tak může být přičítáno jen tomu, kdo byl povinen mu předejít (zprostředkované přivození) nebo mu zabránit (přivození opomenutím), a to nejen podle § 823 odst. 2, ale právě kvůli obecné povinnosti zajištění provozu. Patří mezi ně zejména zpřístupnění silnic, ulic, veřejných budov, používání nebezpečných věcí (jedy, stroje). Tyto povinnosti rovněž mohou vyplývat z povolání nebo podnikání.

Část povinností zajištění provozu týkající se věcí upravují § 836 - § 848. Jedná se o případy, kdy zřícením budovy nebo jiného díla spojeného s pozemkem, nebo oddělením části budovy či díla, je usmrcen nebo zraněn člověk či zničena věc. Pakliže žalobce prokáže, že se taková škoda stala objektivně chybnou instalací nebo objektivně nedostatečnou údržbou, je držitel povinen k náhradě škody, ledaže by prokázal, že k odvrácení škody učinil všechna opatření, která lze požadovat po pečlivé osobě. Nauka a judikatura pak toto pravidlo zobecňují tak, že „Každý je povinen vlastní sféru, zejména vlastní věci udržovat v pořádku tak, aby vůbec nebyla způsobována nebezpečí pro třetí osoby.“³⁰ Odpovědnost pak postihuje toho, kdo vykonává dispoziční právo k věci a je nejlépe schopen zajistit její bezpečnost. V rámci Verkehrssicherungspflichten si také každý musí počínat tak, aby třetí osoba nebyla ohrožena více, než je v konkrétní situaci nezbytné. Z toho však neplyne, že každý je ve vztahu k třetím osobám odpovědný za vše a za veřejnou bezpečnost a pořádek. K zamezení škody mají být podniknuta taková opatření, která by podnikl obezřetný průměrný člověk, *bonus pater familias*. Do bezpečnosti pak musí být investováno tím více, čím jsou škody vážnější a čím pravděpodobnější je jejich nástup.³¹

Zvláštním případem je odpovědnost výrobce. Ten odpovídá za porušení způsobené vadným výrobkem, nebezpečným výrobkem (pokud dostatečně neinstruoval a nevaroval spotřebitele). V těchto případech je zavinění výrobce presumováno a

---

29 Příkladem pro zprostředkované poškození může být ten, kdy do provozu výrobce přináší bezvadné, ale nebezpečné věci, jakými jsou např. auta. Výrobce sice vytváří nepřímou, ale kvůli nebezpečnosti adekvátní příčinu pro možné poškození na základě pozdější nehody s autem. Bylo by však nespravedlivé přičítat poškození každé osobě, která se na uvedení auta do provozu podílela.

30 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S 78.

31 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 79, 80.

poškozený se může domáhat náhrady škody jak na základě § 823 odst. 1, tak na základě porušení Zákona o odpovědnosti za výrobek.

1.6.2 Protiprávnost

Protiprávnost se podle převažujícího mínění určuje podle toho, zda byl zasáhnut právní statek chráněný BGB (tzv. „Lehre vom Erfolgsunrecht“), druhá teorie protiprávnost určuje podle toho, zda bylo protiprávní jednání („Lehre vom Handlungsunrecht“). Můžeme potom rozlišovat dva případy: bezprostřední porušení práva či právního statku a nepřímé porušení práva či právního statku. O dříve jmenovaný případ se jedná, pokud je bezprostředně zasáhnuto do právního statku a pro zásah neexistuje ospravedlnění/okolnost vylučující protiprávnost. Tou může být nutná obrana (§ 227), krajní nouze (§ 228), použití cizí věci k odvrácení hrozícího nebezpečí (§ 904), svépomoc (§ 229), dále pak svolení poškozeného (to je důležité zejména u lékařské péče, ale např. rovněž u kosmetických zákroků; naopak u usmrcení možné není, neboť život není disponibilním právním statkem), zákonné zmocnění (naopak tělesné trestání dětí je podle § 1671 odst. 2 nepřipustné) a dbaní oprávněných zájmů při trestných činech porušujících osobnostní práva (§ 193 trestního zákoníku).

Jak již bylo zmíněno, svolení poškozeného hraje při újmě na zdraví důležitou roli. Každý lékařský zákrok totiž představuje napadení těla jakožto chráněného právního statku v § 823 odst. 1. Svolení nepředstavuje právní jednání, a tak k němu není potřeba svéprávnost, ale schopnost toho, jehož se týká, racionálně posoudit přínosy a rizika zákroku.³² Při tom platí pravidlo, že čím vážnější zákrok a cennější právní statek jsou, tím přísnější podmínky se na souhlas musejí klást. Pokud svoleníšopný člověk vyjádřil své preference, je nutno podle nich postupovat, ačkoli se tyto příbuzným či ošetřujícímu lékaři mohou zdát nerozumné. Není povinnost k dalšímu žití po vyčerpání všech možností, jež nabízí moderní medicína, stejně jako neexistuje právo k paternalistické péči o pacienta ze strany lékaře.³³

V BGB je výslovně upraveno právo rodičů dítěte, které samo není schopno dát souhlas, k udělení souhlasu s obřízkou za podmínek tam uvedených (§ 1631d). I u medicínských zákroků je v zásadě požadován souhlas rodičů dítěte, není ho však třeba,

---

32 BGH NJW 1978, 1206

pokud je dítě schopno dát souhlas samo (tedy pokud „je schopno na základě své duševní a mravní vyspělosti posoudit význam a rozsah zákroku a jeho povolení“³⁴). U kosmetických operací se obecně vychází z toho, že dítě není schopno dát souhlas samo.³⁵ Podobně je pak k provedení tetování mladistvého podle judikatury nutný souhlas jeho rodičů.³⁶ Pokud je tedy dítě schopno dát souhlas, není již potřeba „spolusouhlasu“ jeho rodičů. Naopak má dítě právo veta pro závažné zákroky, které mají zásadní následky pro jeho budoucí život (a schopnost jeho vhledu nedosahuje takového stupně, aby zákrok mohlo samo odmítnout).³⁷

Dříve vyslovená přání je povinen prosazovat opatrovník toho, jenž je vyslovil (§ 1901a odst. 1 věta druhá), pokud lékař a opatrovník nejsou zajedno, je k přerušení život prodlužujících opatření nutno souhlasu opatrovnického soudu (§ 1904 odst. 2 a 4).

Protože ve vztahu lékaře a pacienta panuje informační asymetrie, je nutno tuto vyrovnat náležitým poučením pacienta o přednostech a rizicích zásahu. Pacient si musí být vědom, k čemu uděluje souhlas, tedy jak velké jsou šance dosáhnout opatřením úspěchu v léčbě, jaká rizika jsou se zásahem spojena, jaké alternativy jsou k dispozici a jaké jsou u těchto šance na úspěch a rizika.³⁸ Pokud pacient není náležitě poučen, je svolení neplatné. Platný souhlas ovšem pokrývá pouze konání *lege artis*.³⁹

Při porušení právního statku nepřímo či opomenutím je protiprávnost často posuzována podle toho, zda škůdce porušil *Verkehrssicherungspflichten*. Když tedy

---

33 Tak judikoval RGZ ve svém rozhodnutí 163, 129, že lékař, který pacientce sdělil, že vyjme „tvrdé místo“, načež poškozené amputoval celý prs, jednal protiprávně, ačkoli podle svých slov pro pacientku chtěl to nejlepší. Na základě garance autonomie jednotlivce podle čl. 1 odst. 1 věty druhé Základního zákona je nutno akceptovat rozhodnutí svědkyně Jehovovy, které odmítá krevní transfuzi, ačkoli by jí tím mohl být zachráněn život (OLG München NJW – RR 2002, 811).

34 BGHZ 29, 33, 36 = NJW 1959, 811; BGH NJW 1972, 335, 337.

35 SÄCKER, Franz Jürgen; RIXECKER, Roland; OETKER, Hartmut. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Schuldrecht, Besonderer Teil III. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. S. 2183.

36 AA AG München NJW 2012, 2452.

37 BGH NJW 2007, 217, 218 Rn. 8 = VersR 2007, 66.

38 BGHZ 90, 103 (106); 106, 391 (394) = BGH NJW 2011, 375 Rn. 7.

39 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 90, 91.

někdo poruší právo či právní statek chráněný porušením Verkehrssicherungspflichten, je indikována protiprávnost, ledaže zároveň existují okolnosti vylučující protiprávnost. Pravidlo, že naplnění skutkové podstaty indikuje protiprávnost, však nelze použít u práva na živnost a osobnostních práv, kde se protiprávnost posuzuje jednotlivě pečlivým porovnáním protichůdných zájmů obou stran.

1.6.3 Zavinení

§ 823 požaduje zavinení ve formě úmyslu nebo nedbalosti. Pro § 826 – Úmyslné poškození spáchané v rozporu s dobrými mravy – je nutný úmysl. Úmysl znamená vědění a chtění následku a zároveň vědomost o protiprávnosti. Nedbale jedná, kdo pomíjí v provozu nezbytnou dbalost (§ 276 odst. 2). Zavinení se musí vztahovat na porušení práva nebo právního statku, nikoli na škodu samu o sobě.

Škůdce musí zároveň mít způsobilost k zavinení. Nemá ji ten, kdo škodu způsobí ve stavu bezvědomí nebo stavu, který vylučuje svobodné určení vůle kvůli chorobné poruše duševní činnosti. Přivodil-li si však někdo takový přechodný stav zavineně sám alkoholickými nápoji či podobnými prostředky, je za škodu, kterou v něm přivodil, odpovědný, jako by ji způsobil nedbalostně (§ 827).

Způsobilost rovněž nemají nezletilí do sedmi let. Nezletilí ve věku od sedmi do deseti let neodpovídají za škodu způsobenou při nehodě s motorovými vozidly, železnicí a visutou dráhou, ledaže ji způsobili úmyslně. U mladistvých od sedmi do 18 let je jejich deliktí způsobilost závislá na schopnosti rozeznat vlastní odpovědnost (§ 828).

Výjimku z výše uvedené deliktí nezpůsobilosti/omezené způsobilosti tvoří § 827, který upravuje tzv. „milionářskou odpovědnost“. K vyrovnání škody je podle něj povinný ten, kdo za způsobenou škodu není odpovědný. Škůdce musí naplnit skutkovou podstatu § 823 - § 826 a jednání musí být protiprávní. Zavinení není zapotřebí. Tato odpovědnost nastupuje pouze v případě, kdy náhradu škody nelze vymáhat po třetí osobě povinné dozoru nad škůdcem, a vzhledem k okolnostem a vztahům zúčastněných je to spravedlivé. Takto odpovědnému však nesmějí být odejmuty prostředky k přiměřené výživě ani nesmí být ohroženo plnění jeho zákonné vyživovací povinnosti.

1.6.4 Škoda

Protiprávním zaviněním porušení právního statku musí vzniknout škoda. K té patří jak primární škoda („Verletzungsschaden“), tak škoda sekundární („Folgeschaden“).⁴⁰ Nahraditelná je škoda na majetku a za předpokladů stanovených v § 253 BGB také škoda imateriální.

1.6.5 Kauzalita vykonávající odpovědnost mezi zásahem do právního statku a škodou, „Haftungsausfüllende Kausalität“

Při zkoumání této kauzality již nehledáme odpověď na otázku, zda je škůdce odpovědný, ale na to, jak a v jakém rozsahu. V německém právu nachází uplatnění zásada, že kdo zraní na zdraví již oslabeného člověka, nemůže požadovat, aby byl postaven tak, jako by zranil člověka zdravého.⁴¹ I tuto zásadu je ovšem potřeba v některých výjimečných případech, kdy nástup škody je i přes zjištěnou kauzalitu více či méně náhodný, korigovat. Pro kauzalitu vykonávající odpovědnost platí stejné teorie jako pro odpovědnost zakládající kauzalitu mezi škodným jedáním a porušením právního statku.⁴²

Zejména při vzniku sekundárních škod literatura zastává názor, že je nutno nauku o ochranném účelu normy doplnit o hodnocení podle toho, zda se jedná o uskutečnění tzv. obecného životního rizika, „das allgemeine Lebensrisiko“, které by poškozeného potkalo tak jako tak, či zda byl díky primární škodě vystaven zvláštním rizikům. Pokud se spolu například domluví komplicové na tom, že omámí obchodní zástupkyni a pak ji okradou, ale jeden ze spolupachatelů ji navíc sexuálně zneužije, druhý komplic za tento exces sice neodpovídá jako spolupachatel (podle § 830 odst. 1), odpovídá však podle §

---

40 Kvůli střelné ráně na noze (primární škoda) nemůže zraněný vykonávat své dosavadní povolání, čímž utrpí ztrátu na výdělku (sekundární škoda). Kvůli potížím při chůzi, které vznikly v důsledku zranění, později spadne a zraní si ruku (rovněž sekundární škoda).

41 RGZ 155, 38 (41 f.); 169, 117 (120); BGHZ 132, 341 (345); BGH NJW 2012, 2964 Rn. 8; VersR 1966, 737 (738).

42 Oproti tomu Wagner tvrdí, že i u haftungsausfüllenden Kausalität je teorie adekvátní příčinné souvislosti zbytečná, neboť se dá nahradit kritériem zvýšení rizika: žalovaný by neměl odpovídat pouze za takové škodlivé následky, jejichž pravděpodobnost nástupu nebyla zásahem do právního statku významně zvýšena. Opět si tedy vystačí s naukou o ochranném účelu normy, resp. zvláštního rizika. KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 92, 93.

823 odst. 1, neboť se v následném (sexuálním) činu uskutečnilo nadále působící riziko první škody.⁴³

V praxi však často vznikají potíže při určení, jestli určitý následek lze vyvodit skrze primárním poškozením způsobené přidané riziko, či zda jde pouze o uskutečnění obecného životního rizika. Soudy nepřiznávají náhradu škody v již zmíněném případě utrpění srdečních příhod v důsledku psychického rozrušení v důsledku dopravních nehod. Stejně tak nebylo přiznáno právo na náhradu škody majiteli psa, který utrpěl infarkt při pohledu na rvačku svého psa a zvířete žalovaného.⁴⁴ Naopak soud přiznal odovědnost za škodu matky tří dětí, která je při cestě z kostela neuhlídala, jedno z nich vběhlo do vozovky a málem způsobilo nehodu. To rozrušilo řidiče vozidla, který dostal infarkt a zemřel.⁴⁵

Stejně tak těžké je určit hranici, kdy poškození těla a zdraví vyvolalo psychické problémy. Vychází se z toho, že škůdce za ně odpovídá stejně, jako za fyzickou újmu na zdraví. To platí pro deprese, neurózy i konverzní neurózy.⁴⁶ Největší problémy spočívají v tom, rozeznat, jestli tyto psychické problémy mohou být překonány a zda je poškozenému nápomocné, když se na něj hledí jako na oběť.⁴⁷

1.7 Tělo a zdraví jako předmět ochrany podle § 823 odst. 1

V § 823 odst. 1 jsou, jak již bylo zmíněno výše, chráněny nejdůležitější právní statky. Výslovně jsou uvedeny život, tělo, zdraví, soboda, vlastnictví nebo jiné (absolutní) právo. Porušením života se myslí smrt člověka. Nároky na náhradu škody vznikají tomu, kdo smrtí ztrácí zákonné nároky na výživné (§ 844 - §846). Pokud zranění vedlo po nějakém čase ke smrti a poškozenému vznikl nárok na náhradu škody, přechází tento na dědice podle § 1922.⁴⁸

Při porušení těla dochází k vnějšímu zásahu do tělesné integrity. Jak již bylo v textu uvedeno, může mezi takové zásahy patřit lékařský zákrok, zranění například při

43 BGH NJW 1992, 1381 (1382).

44 OLG Karlsruhe MDR 1993, 29.

45 OLG Düsseldorf VersR 1992, 1233.

46 BGHZ 132, 341 (344, 345 f.).

47 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S 94 – 96.

48 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. s. 64.

dopravní nehodě, potrestání mladistvého a další.⁴⁹ Již oddělené části těla (v souladu s právem) však ochráně nepodléhají a stávají se věcmi. Výjimka ale platí pro takové součásti těla, které jsou od těla odděleny jen přechodně a v budoucnosti do něj mají být zpět včleněny (k vlastní transplantaci určené části kůže, kostí, k oplodnění odebraná vajíčka).^{50 51}

Porušením zdraví se rozumí porušení vnitřních tělesných chodů, poškození fyziologického a psychického souladu v těle.⁵² Pojem zdraví zde tedy není totožný s pojetím podle Světové zdravotnické organizace, která jej v preambuli svojí Ústavy definuje jako „stav plné fyzické, psychické a sociální pohody, a nikoli pouze nepřítomnost nemoci nebo vady“.⁵³ Protože porušení těla je většinou doprovázené porušením zdraví a následky obou porušení jsou stejné, zpravidla není nutné jejich rozlišování. V ojedinělých případech ale může jít pouze o poškození těla (například ustřížení vlasů, slovně vynucený pohlavní styk)⁵⁴ nebo pouze o poškození zdraví. Tak je přenos nebezpečného viru (např. HIV) kvalifikován jako porušení zdraví, i když ještě nedošlo k propuknutí odpovídající nemoci (AIDS), tedy již v inkubační době.⁵⁵

Porušením zdraví se podle převažujícího mínění rozumí pojem „nemoc“ v jeho medicínském smyslu, tedy podle uznaných pravidel medicíny diagnostikovaný nález nemoci (naopak příznivci opačného mínění jej chápou jako poruchy tělesného nebo psychického zdraví, pokud jsou významné). O nemoci v medicínském smyslu pak

49 DEUTSCH, Erwin; AHRENS, Hans-Jürgen. *Deliktsrecht*. 6. Auflage. München: Vahlen, 2014. S. 87.

50 V případě BGHZ 124, 52 však soud přiznal muži bolestné podle § 823 odst. 1 a § 253 odst. 2 poté, co bylo klinikou zničeno jeho sperma, které si v ní nechal uložit kvůli budoucí neplodnosti z důvodu operace. Soud rozhodnutí odůvodnil tím, že sperma sice bylo definitivně oddělené od těla, ale mělo sloužit k uskutečnění tělesné funkce zajistit si potomky.

51 LOOSCHELDERS, Dirk. *Schuldrecht Besonderer Teil*. 7. Auflage. München: C.H. Beck, 2012. S. 412.

52 DEUTSCH, Erwin; AHRENS, Hans-Jürgen. *Deliktsrecht*. 6. Auflage. München: Vahlen, 2014. S. 89.

53 *Ústava Světové zdravotnické organizace* publikována ve Sbírce zákonů a nařízení Republiky Československé pod č. 189/1948 Sb.

54 SÄCKER, Franz Jürgen; RIXECKER, Roland; OETKER, Hartmut. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Schuldrecht, Besonderer Teil III*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. S. 1871.

55 BGHZ 114, 284 (289).

můžeme hovořit, pokud je definována pomocí moderní úrovně medicínské vědy, a nepředpokládá jako nutnou možnost léčby či její potřebnost, ale závažnost poruchy.

Velmi časté jsou poruchy zdraví bez tělesného zranění. Můžeme zde rozlišovat mezi somatickými poruchami a poruchami psychickými. Na jejich pomezí jsou pak psychikou jednotlivce způsobené fyzické poruchy. Psychické poruchy samy o sobě tedy mohou zakládat, při splnění ostatních předpokladů, nárok na náhradu škody, ať už jejich původ spočívá ve fyzických či organických změnách. Jak již bylo řečeno, je jejich posuzování spojeno se zvláště vysokými nejistotami, avšak i zde platí zásada, že „škůdce musí oběť brát takovou, jakou ji našel“, tedy že nemůže ve svůj prospěch použít to, že poškozený je např. psychicky snadněji zranitelný, než „průměrná“ osoba a nejedná se o „normální reakci“ na určité události. I při posuzování vzniku nároku na náhradu psychické újmy je však nutno použít korektiv obecného životního rizika. BGH dále nepřiznává nároky na náhradu psychické újmy, pokud je psychická reakce na primární bagatelní tělesné zranění nepřiměřená, stejně jako v případech tzv. „Begreihens-“ či „Rentenneurose“, kdy poškozený dychtí po náhradě škody za psychickou újmu do té míry, že si záměrně např. neurózu přivodí. Takovéto velkorysé pojetí psychické újmy je ve velkém kontrastu s restriktivním pojetím u tzv. „Schockschaden“ (viz. níže).⁵⁶

Nárok na náhradu škody může vzniknout i dítěti, které jako embryo bylo poškozeno v těle matky, pokud se narodí živé. Tak bylo rozhodnuto v případě, kdy bylo spolu s matkou při nehodě zraněno i embryo⁵⁷, stejně jako v případě, kdy zraněn byl otec a matka po oznámení nehody utrpěla těžký šok⁵⁸ (v tomto případě se jedná zároveň o Schockschaden, viz. níže). Dítěti, které v důsledku toho, že jeho matce byla dána transfuze s krví infikovanou sifilitidou, tuto nemoc také dostalo, byl nárok rovněž přiznán, ačkoli v době transfuze ještě nebylo zplozeno.⁵⁹

---

⁵⁶ SÄCKER, Franz Jürgen; RIXECKER, Roland; OETKER, Hartmut. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Schuldrecht, Besonderer Teil III*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. S. 1873 – 1875.

⁵⁷ BGHZ 58, 48 (49 an.).

⁵⁸ BGHZ 93, 351 (354 an.).

⁵⁹ BGZH 8, 243.

1.7.1 „Kind als Schaden“, Wrongful life

Kontroverzní jsou případy, ve kterých, pokud by žalovaný jednal podle svých povinností, by se dítě vůbec nenarodilo a rodiče požadují náhradu škody (tzv. případy „wrongful birth“, „Kind als Schaden“). Rozpor mezi BVerfG (Spolkovým ústavním soudem) a BGH (Spolkovým soudním dvorem) vyvolal případ, kdy si rodiče již těžce postiženého dítěte nechali udělat genetické vyšetření na to, jaká je pravděpodobnost, že i případné druhé dítě by se narodilo se stejným postižením. Taková pravděpodobnost byla klinikou vyloučena, rodičům se však poté opět narodilo těžce postižené dítě. Zatímco druhý senát BVerfG nárok na náhradu škody odmítl přiznat s tím, že je v rozporu s důstojností člověka (čl. 1 odst. 1 Základního zákona) vidět vyživovací povinnost vůči dítěti jako škodu⁶⁰, BGH rozhodl, že zatížení vyživovací povinností může být poškozením na majetku hodným náhrady⁶¹. První senát BVerfG, na který se obrátil žalovaný, shledal rozhodnutí prvního senátu jako orbiter dictum (a tedy nezávazné) a rozhodnutí BGH shledal v souladu s ústavou.⁶² Aktuálně je situace taková, že pro shledání nároku náhrady škody za náklady na dítě je třeba, aby lékař porušil svoji smlouvou danou povinnost, která je v souladu se zákonem. Bez problémů jsou schvalovány nároky při chybně provedených sterilizacích a nesprávných genetických konzultacích. U prenatální diagnostiky záleží, jestli v by v případě správné diagnózy byl potrat zákonný podle § 218a odst. 2 a 3 trestního zákoníku nebo pouze „beztrestný“ podle 218a odst. 1 trestního zákoníku.⁶³

Ještě spornější jsou případy tzv. „wongful life“, ve kterých narozené dítě žaluje lékaře, nemocnici, výrobce léků atp., že bylo narozeno (s postižením). Přiznat nároky na náhradu škody v takových případech BGH konstantně odmítá.⁶⁴ To však má za následek, že po smrti rodičů subjekt odpovědný za škodu již nemá povinnost hradit výživné, neboť smrtí rodičů zaniká jejich vyživovací povinnost (§ 1651 odst. 1), stejně jako jsou vyloučeny regresní nároky např. zdravotních pojišťoven, neboť dítě nemá

---

60 BVerfGE 88, 203 (296).

61 BGZH 124, 128.

62 BVerfGE 96, 375 (396 an., 403 an.).

63 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S 65.

64 Např. BGHZ 86, 240 (250 an.).

žádný vlastní nárok, který by mohl přejít dle § 116 trestního zákoníku.⁶⁵

1.7.2 Sekundární oběti, „Schockschaden“

Německé právo odpovědnosti za škodu je založeno na zásadě bezprostřednosti. Podle té může náhradu škody požadovat v zásadě pouze ten, kdo bezprostředně sám škodu utrpěl. U zprostředkovaně poškozených se uskutečnilo tzv. obecné životní riziko, das allgemeine Lebensrisiko, které poškozený musí nést sám a proti kterému se případně sám má chránit pojistkou.⁶⁶ Náhrada prosté citové újmy u tzv. sekundárních obětí, tedy zpravidla blízkých osob primárně poškozeného, není umožněna ani ustanoveními v BGB ani není dovozena judikaturou. Částečnou výjimku z výše uvedeného tvoří tzv. „Schockschaden“.

Schockschaden, škoda z šoku, je „psychicky zprostředkovaná porucha zdraví, která se nedotýká toho, kdo je příslušnou nehodou bezprostředně zasažen, ale třetí osoby, která se nehody účastní jako svědek nebo která je zpravena o smrti nebo těžkém zranění příbuzného“⁶⁷. Podle Mnichovského komentáře není pochyb o tom, že odpovědnost škůdce podle obecných zásad deliktního práva vznikne, i když je porušení zdraví zprostředkováno zraněním jiné osoby, neboť se nejedná o „škodu třetího“, ale o samostatné porušení právního statku, které také musí mít samostatné následky, pokud jsou splněny i ostatní předpoklady § 823.

Skutečný problém „Schockschaden“ není jeho uznání, ale jeho ohraničení. Judikatura stanovila práh závažnosti, který pro vznik nároku na náhradu škody musí být překročen. Pocity smutku, bolesti a zdrcení při ztrátě blízkého příbuzného k tomu nestačí. Újma musí mít povahu nemoci, přičemž toto nezáleží pouze na lékařské diagnóze, ale na „Verkehrsauffassung“, jejím obecném pojetí,⁶⁸ a psychické utrpení se

65 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S 66.

66 GRÜNEBERG, Christian v BASSENGE, Peter; BRUDERMÜLLER, Gerd; ELLENBERGER, Jürgen; GÖTZ, Isabell; GRÜNEBERG, Christian; SPRAU, Hartwig; THORN, Karsten; WEIDENKAFF, Walter; WEIDLICH, Dietmar. *Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch*. 73. Auflage. München: C.H. Beck, 2014. ISBN 978 3 406 64400 9. S. 270.

67 SÄCKER, Franz Jürgen; RIXECKER, Roland; OETKER, Hartmut. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Schuldrecht, Besonderer Teil III. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. S. 1876.

68 BGHZ 56, 163, 165 an. = NJW 1971, 1883, 1884.

musí zároveň projevit somaticky⁶⁹. Wagner se v komentáři vyjadřuje kriticky k tomu, že zatímco u tzv. „bezprostředně“ poškozeného je judikatura velkorysá, u tzv. „třetích poškozených osob“ je práh závažnosti posunut do té míry, že „pouze“ psychické potíže poškozeného nejsou dostačující pro vznik nároku na náhradu imateriální škody („immaterieller Schaden“) a dokonce těm, kdo nebyli přímo svědky nehody, nárok zcela odepírá⁷⁰. Stejně jako u primární újmy na zdraví, i zde platí zásada, že škůdce musí poškozeného vzít tak, jak je, tedy i s jeho případnou vyšší labilitou.⁷¹

Správné by podle Wagnera bylo, aby pro uznání psychické újmy jako újmy na zdraví byla požadována ve všech případech stejná kritéria, a tedy aby byla klíčová i pro poškozené „třetí osoby“ lékařská diagnóza, a aby se nejednalo o zcela nepřiměřenou reakci na událost nehody. Důležitým kritériem pro určení by měla být také blízkost vztahu, který poškozeného k „primárně poškozenému“ poutal; naproti tomu ne pouze formální rodinná příslušnost (proto by např. měl nárok na náhradu imateriální škody být uznán i muž, jenž musel přihlížet, jak mu velký traktor drtí milovaného psa).

Škůdci je za výše popsaných podmínek přičitatelný Schockschaden toho, kdo se nehody účastnil, nikoli už mimo stojící třetí osoby, kterou s bezprostředně poškozeným nepojí žádný užší vztah (v takovém případě se jedná o obecné životní riziko, které není kryto ochranným účelem § 823 odst. 1). Přesné vymezení mimo stojících třetích osob a osob, které s primárně poškozeným pojí užší vztah, není zcela jasné. Mezi druhé jmenované patří bezpochyby blízcí příbuzní oběti – manželé, rodiče, děti a registrovaní partneři. Stejně tak sem judikatura řadí i snoubence⁷² a životní druhy ze stabilního vztahu, naopak ne přátele⁷³. Mezi osoby mající nárok na náhradu škody při „Schockschaden“ patří také záchránce stejně jako nevinný řidič vozidla či lokomotivy⁷⁴ (to plyne z toho, že tyto osoby jsou přímými účastníky nehody). K nároku na náhradu

---

69 BGHZ 56, 163, 166 = NJW 1971, 1883, 1885; BGH NJW 1986, 777, 778.

70 BGHZ 172, 263, 266 an. = VersR 2007, 1093 = NJW 2007, 2764.

71 SOERGEL, Bayer; SPICKHOFF, Andreas. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 13. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2005. ISBN 3 17 015802 3. S. 64.

72 LG Frankfurt aM NJW 1969, 2286.

73 LG Stuttgart VersR 1973, 648.

74 Hamm NJW-RR 2001, 1676.

škody sekundárně poškozených nevede jen usmrcení, ale i těžké zranění nebo hrozící těžké zranění primární (potencionální) oběti.

Obecně nárok na náhradu škody nevznikne třetím osobám, pokud jde o věcnou škodu či škodu na majetku nebo o nepatrnou újmu na zdraví primárně poškozeného.⁷⁵ Stejně tak v případě již výše zmíněného zranění nebo usmrcení zvířete.⁷⁶ Za Schockschaden dále není odpovědný zprostředkovatel špatných zpráv (zde se totiž předpokládá souhlas poškozeného), ledaže se jednalo o zaviněně chybnou zprávu,⁷⁷ či tato byla sdělena v hrubě nevhodné formě.⁷⁸

V souvislosti s výše uvedeným se jako zlomové může jevit rozhodnutí BGH ze dne 27.01.2015.⁷⁹ Žalobce zde utrpěl Schockschaden v důsledku toho, že byl při jízdě na motocyklu svědkem nehody, při níž zemřela jeho manželka, která jela na druhém motocyklu za ním. Sám žalobce unikl srážce s vozidlem, které se dostalo v zatáčce do protisměru a jehož řidič překročil nejvyšší povolenou rychlost o nejméně 58 km/h a byl pod vlivem alkoholu, jen těsně. Žalobci byla jeho praktickým lékařem diagnostikována reakce na těžký stres podle ICD F43.9 G⁸⁰. Žalobce se kvůli těmto psychickým obtížím musel vystěhovat z bytu, který s manželkou dříve obýval a vzdát se práce řidiče kamionu. Žalovaná (pojišťovna řidiče vozidla) mimosoudně vyplatila žalobci 4000,- EUR jako „Schmerzensgeld“ („bolestné“). Žalobce požaduje dalších 8000,- EUR, neboť utrpěl těžký šok, protože byl svědkem, jak jeho manželka zemřela při brutální dopravní nehodě a sám jí unikl jen o vlásek. LG Arnsberg i OLG Hamm žalobu odmítly, neboť žalobce sice utrpěl zvýšenou, nad obvyklou míru sahající psychickou újmu, tato však

---

75 BGH VersR 1998, 301.

76 LG Cottbus NJW-RR 1994, 804.

77 Düsseldorf NJW-RR 1995, 159.

78 SOERGEL, Bayer; SPICKHOFF, Andreas. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 13. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2005. ISBN 3 17 015802 3. S. 64, 65.

79 BGH NJW 2015, 1451.

80 Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů (v češtině označovaná zkratkou MKN, v originále International Classification of Diseases and Related Health Problems, zkratka ICD) je publikace, která kodifikuje systém označování a klasifikace lidských onemocnění, poruch, zdravotních problémů a dalších příznaků, situací či okolností, publikovaný Světovou zdravotnickou organizací (WHO).

byla odškodněna mimosoudně vyplacenými 4000,- EUR. Revize u BGH však měla úspěch a vedla ke zrušení rozsudků a vrácení případu k novému rozhodnutí.

Ve svém rozhodnutí IV. Senát nejen opakuje své ustálené požadavky pro nárok na náhradu Schockschaden, ale aplikuje je překvapivým způsobem. Nejprve tedy soud opakuje, že ke vzniku nároku na náhradu Schockschaden je nutná psychická újma, která je jak patologická, tak také musí překračovat normální míru smutku při ztrátě blízkého příbuzného. Dále však v odůvodnění předpokládá, že diagnóza jakékoli Reakce na těžký stres a poruchy přizpůsobení (ve smyslu F43.0 nebo F43.9 ICD), která může být i přechodná, zásadně překračuje normální míru smutku!

Ještě diskutabilnější je tvrzení Senátu, že „vždy“ přikládal význam tomu, zda byl poškozený účastníkem nehody, zda ji zažil nebo zda o ní byl informován. Ve své dřívější judikatuře totiž obé naopak výslovně stavěl na stejnou úroveň a pouze mimochodem předpokládá, že v prvním případě je vyšší pravděpodobnost, že dojde k psychóze nebo neuróze.⁸¹ Rozlišování mezi účastí na nehodě⁸², jejím zažitím jako takovým⁸³ případně informací o ní⁸⁴, soud uplatňoval nikoli pro určení nutné míry újmy na zdraví, ale pro ohraničení osob oprávněných k náhradě za Schockschaden⁸⁵. Jak již bylo řečeno výše, blízkým příbuzným totiž může nárok vzniknout i při pouhém zažití nehody nebo zprávě o ní⁸⁶, zatímco třetím osobám pouze, pokud do ní byly samy zapojeny⁸⁷, jinak je nárok vyloučen⁸⁸. Proč se BGH uchýlil k tomuto novému rozlišování, senát neodůvodnil, nezbývá tedy, než čekat na další vývoj judikatury.

Judikatura dále dovozuje, že spoluzavinění primárně poškozeného si poškozený musí nechat přičíst na základě § 254 ve spojení s § 242, tedy dobrými mravy.⁸⁹ Stejný názor zastává i Mnichovský komentář, sám však uznává, že citový vztah k primární

81 BGHZ 56, 163 = NJW 1979, 1883.

82 BGH, NJW 1986, 777.

83 BGHZ 172, 263 = NJW 2007, 2764.

84 BGH, NJW, 1989, 2317.

85 BGHZ 172, 263 = NJW 2007, 2764.

86 BGHZ 193, 34 = NJW 2012, 1730.

87 BGH, NJW 1986, 777.

88 BGHZ 172, 263 = NJW 2007, 2764.

89 BGHZ 56, 163, 167 an. = NJW 1971, 1883, 1885 an.

oběti není kritérium přičitatelnosti pro spoluzavinění. V další odborné literatuře se hojně objevují názory, které se stávající judikaturou zásadně nesouhlasí. Jednak BGB nezná „klanovou“ odpovědnost a protože se nejedná pouze o bolestné pro příbuzné jako třetí osoby, měla by se použít spíše pravidla pro „Gesamtschuld“ (§ 421, § 426), tedy dlužníky zavázané společně a nerozdílně.⁹⁰

1.8 Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví

Nárok zakládající ustanovení deliktního práva říkají, že ten, kdo se učinil odpovědným za škodu, tedy zejména spáchal nedovolené jednání, je „povinen k náhradě z toho vzniklé škody“ (§ 823 odst.1). Co se tím rozumí je upraveno v § 249 an., obecném závazkovém právu (všeobecných ustanoveních), a tedy společně pro odpovědnost za škodu ze smlouvy i z nedovolených jednání. Z hlediska újmy na zdraví jsou důležitá rovněž ustanovení § 842 an. obsahující další pravidla o škodách osob. Původně zákonodárce újmu na zdraví viděl výhradně jako záležitost deliktního práva. Po dlouhém právním vývoji je však obecně uznáváno, že každá smlouva zakládá ochranné povinnosti (tzv. Schutzpflichten popsané v kapitole o předmluvní odpovědnosti) ukotvené v § 241 odst. 2. Z povahy věci tak § 842 - § 851 rovněž patří k § 249 an. To reflektoval zákonodárce při novele v roce 2002, kdy § 847 byl přesunut do § 253 jako jeho 2. odstavec. Tak však mělo být naloženo i se zbývajícími ustanoveními § 842 an.⁹¹

Podle § 249 odst. 1 musí ten, kdo je povinen k náhradě škody, zajistit takový stav, jaký by existoval, kdyby nedošlo k okolnosti zavazující k náhradě (škody). Z toho se dá vyčíst obecné měřítko k určení škody, tzv. diferenční hypotéza. Škoda nastala, pokud je na tom poškozený hůře než by byl, kdyby nedošlo k odpovědnost zakládající události.

Dále lze z § 249 odst. 1 vyrozumět, že poškozený nemá nárok „jen“ na peníze jako kompenzaci za utrpěnou škodu, nýbrž může po škůdci požadovat naturální restituci. Princip naturální restituce jakožto základní princip pro náhradu škody slouží k ochraně zájmu integrity poškozeného. Pokud by však naturální restituce byla možná jen

---

90 SOERGEL, Bayer; SPICKHOFF, Andreas. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 13. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2005. ISBN 3 17 015802 3. S. 65.

91 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 265, 266.

za vynaložení nepoměrných nákladů, může povinný odškodnit věřitele v penězích (§ 251 odst. 2). Škůdce pak hradí částku, o kterou se poškozenému kvůli škodné události snížila cena majetku (tzv. „Vermögensschaden“). Podle § 249 odst. 1 má škůdce nahradit škodu sám. Dle § 250 poškozený po škůdci může po uplynutí jím stanovené lhůty k nápravě požadovat peníze potřebné k uvedení do původního stavu. To, že škůdce sám uvede věci do původního stavu, má v praxi uplatnění zejména u porušení osobnostních práv, naturální restituce má pak podobu napravení pomluv apod. Ve většině ostatních případů se uplatní § 249 odst. 2 věta 1, kdy věřitel může požadovat po dlužníkovi místo navrácení věcí do původního stavu k tomu potřebné finance (podle tohoto ustanovení se tedy hradí tzv. „Integritätsinteresse“, podle § 251 odst. 2 „Vermögensinteresse“, tedy ztráta na hodnotě).

Náhradu imateriální újmy (resp. v německé terminologii „imateriální škody“, „immateriellen Schadens“) v penězích, tedy škody takové, která není škodou na majetku, může poškozený požadovat, jen pokud tak stanoví zákon (§ 253 odst. 1). V odst. 2 je to dovoleno pro poškození těla, zdraví, svobody či sexuálního sebeurčení. Poškozený pak má nárok kumulativně na náhradu majetkové i nemajetkové škody.⁹²

Také při újmě na zdraví je škůdce v první řadě povinen k naturální restituci. Poškozený tak zpravidla požaduje po škůdci úhradu nákladů za lékařskou péči (§ 249 odst. 1 věta 2), náhradu škody za sekundární majetkovou škodu, kterou nelze nahradit uvedením do původního stavu (§ 251 odst. 1) včetně ušlého zisku (§ 252, § 842, § 843). Ve většině případů v oblasti újmy na zdraví tato ustanovení hrají roli až při regresním nároku zdravotních a jiných pojišťoven a zaměstnavatelů, protože újma na zdraví je z velké části „hojena“ právě díky předpisům sociálního práva. V oblastech škody, které sociální právo nepokrývá, se § 249 an. použijí bezprostředně ve vztahu mezi škůdcem a poškozeným. Při újmě na zdraví škůdce musí nahradit zejména léčebné výlohy, ztrátu na výdělku a imateriální újmu („Schmerzensgeld“, „bolestné“).⁹³

1.8.1 Léčebné výlohy, náklady zvýšených potřeb

Škůdce je poškozenému povinen nahradit náklady na léčení stejně jako ztráty na

---

92 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 265 – 268.

93 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 280, 281.

majetku, které mu vznikly v důsledku zvýšených potřeb (§ 249, § 843, krom BGB je úprava také v zákoně o odpovědnosti, zákoně o provozu na silničních komunikacích a dalších).

K léčebným výlohám patří všechny výdaje, které poškozenému vznikly v souvislosti s lékařským ošetřením, obstaráním léků, léčebnými pobyty, rehabilitací a dalšími opatřeními potřebnými k uzdravení. Protože zdraví je mimořádně důležitý právní statek, nejsou ani obzvláště vysoké náklady nepřiměřené ve smyslu § 251 odst. 2, pakliže jsou ve smyslu 249 odst. 2 věty 2 potřebné. Potřebná jsou nejen opatření vedoucí k nabytí původního zdraví, ale i původního vzhledu. Podle stávající judikatury může poškozený po škůdci rovněž požadovat náhradu nákladů za jízdné a ušlou mzdu, které vznikly jeho členům rodiny kvůli návštěvám např. v nemocnici.⁹⁴

Škůdce musí nahradit také náklady, které vznikly skrze zvýšené potřeby poškozeného (§ 251 odst. 1, 843 odst. 1 alt. 2). Vychází se z toho, že léčebný proces trvá nějaký čas a poškození vyvolává zvýšené finanční potřeby, pakliže má být, alespoň částečně, udržena kvalita předešlého života. Jedná se především o náklady na zvláštní dietu, ortopedické pomůcky, berle, vozíky, přestavbu obydlí i pečovatelské služby. Pokud zvýšené potřeby trvají déle nebo je jejich zvýšení trvalé, vyrovnání škody se plní rentou (843 odst. 3).⁹⁵

1.8.2 Ztráta na výdělku

Podle § 249 a § 251 musí ten, kdo je povinen k náhradě škody, nahradit také ztráty na příjmu, které zraněnému vznikly v důsledku jednání zakládajícím škodu. K nim také patří ušlý zisk podle § 252. § 842 a § 843 doplňují, že povinnost nahradit škodu se vztahuje také na škodu, kterou nedovolené jednání přivodilo na výdělku a živobytí nebo která vznikla kvůli tomu, že výdělečná schopnost zraněného byla ztracena nebo snížena. Neznamená to však, že povinnost k náhradě škody vzniká vždy, když v důsledku nehody je výdělečná schopnost abstraktně snížena nebo ztracena, ale jenom v případě, kdy nehodou podmíněné snížení nebo ztráta výdělečné schopnosti skutečně způsobily ztrátu na výdělku nebo ji, v případě např. mladistvých, teprve způsobí.⁹⁶ U dětí,

94 BGHZ 106, 28 (30); BGH NJW 1985, 2757; 1990, 1037; 1991, 2340.

95 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 282.

96 BGHZ 54, 45 (50); 90, 334 (336); 176, 109 č. odst. 9.

studentů, učňů apod. tedy není zapotřebí, aby tito dosahovali příjmů v době nehody, nýbrž stačí, když podle okolností lze vycházet z toho, že zraněný by příjmů v budoucnu dosahoval.

Prognózu o budoucích příjmech provází nejistoty ohledně rozsahu budoucích škod, zákonodárce proto soudu v procesním řízení udělil povolení pro odhad škody. Stačí, když soud shledá vznik budoucích škod jako převážně pravděpodobný. Při prognóze je třeba vzít v úvahu zejména dvě skutečnosti. Za prvé, jaké by byly v budoucnosti příjmy zraněného, pokud by nastala škodná událost (např. zda by v práci povýšil, zda by získal více zkušeností a příjmů v podnikání). Za druhé je zapotřebí zohlednit, pokud se výdělečná schopnost poškozeného pouze snížila, jak se bude vyvíjet jeho výdělečná činnost při současných schopnostech. Při tom se nesmí zapomenout, že poškozený je dle § 254 odst. 2 povinen k vynaložení rozumného úsilí ke zmírnění škody. To může znamenat povinnost podrobit se operaci, účastnit se rekvalifikačních kurzů, ucházet se o volná místa či změnit práci.

Renta za škodu za ztrátu na výdělku se plní jen v tom čase, ve kterém tato trvá. Dále, pokud je např. zjištěno, že poškozený by byl i bez újmy na zdraví způsobené nedovoleným jednáním výdělečně schopný jen do 60 let, hradí se škoda jen do té doby.

Podle § 843 odst. 1 se při snížení nebo ztrátě výdělečné schopnosti či při vzniku zvýšených potřeb škoda hradí zásadně ve formě renty. Jen při přítomnosti důležitého důvodu může poškozený místo toho požadovat vyrovnání v kapitálu (§ 843 odst. 3), tedy finanční částku za rentu předvídané doby spolu s úrokovým výnosem z ní^{97,98}.

1.8.3 Imateriální škoda, Immaterieller Schaden

Úplné uzdravení trvá jistou dobu nebo často není vůbec možné. V těchto případech poškozený trpí také imateriální škodou ve formě duševního utrpení. Poškozený často musí žít s omezeními jako ochrnutí, ztráta končetiny či jiné součásti těla, znetvořujícími jizvami apod. To vše vede k ztátě z radosti ze života a v tomto smyslu také k imateriální škodě. V Německu se pro její náhradu ustálil pojem „Schmerzensgeld“, tedy bolestné, i když to tvoří jen část náhrady imateriální škody.

---

97 BGH VersR 1981, 283.

98 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 282 – 285.

Podle § 253 odst. 2 může ten, kdo utrpěl porušením těla, zdraví, svobody či sexuálního sebeurčení škodu, která není škodou na majetku, požadovat po jejím původci spravedlivé odškodnění v penězích. Je-li jeden z těchto právních statků porušen, nárok na náhradu imateriální škody může vzniknout z deliktu, ze škody z „odpovědnosti za ohrožení“ - objektivní odpovědnosti („Gefährdungshaftung“; ke vzniku této odpovědnosti není potřeba zavinění a zahrnuje např. odpovědnost držitele vozidla či odpovědnost výrobce) i ze smlouvy. Spravedlivé odškodnění je zpravidla přiznáváno ve formě jednorázového peněžitého plnění, může však být uděleno i ve formě opakujících se rent.⁹⁹ Naproti tomu renta dynamizovaná v závislosti na životních nákladech možná není.¹⁰⁰

Náhrada imateriální škody má dvojí funkci – vyrovnávací a zadostiučinění. První má poškozenému umožnit v rámci možností usnadnění života tím, že pomocí prostředků za náhradu imateriální škody si poškozený může například zaplatit dovolenou, věnovat se novým koníčkům a tím částečně vyrovnat utrpení, které mu bylo způsobeno. Funkce zadostiučinění má význam především, byla-li škoda způsobena úmyslně (méně pak při odpovědnosti za ohrožení, je-li kryta např. povinným ručením apod.). Odsouzení škůdce v trestním řízení nesnižuje jeho odpovědnost k náhradě imateriální škody.¹⁰¹

Tyto funkce hrají roli i při vyměřování náhrady imateriální škody. Z hlediska vyrovnávací funkce záleží na míře tělesných bolestí a psychického utrpení, které byly poškozenému přivozeny. Přitom hraje roli, zda je postižení dočasné nebo trvalé a v jaké míře omezuje schopnost zraněného v sociálním životě.¹⁰² Při zohlednění funkce zadostiučinění pak záleží na stupni zavinění. Ten, kdo jednal úmyslně, bude tedy muset při způsobení stejného následku nahradit více než ten, kdo odpovídá „jen“ za nebezpečí. V potaz se musí vzít i jednání škůdce, resp. jeho pojišťovatele, které si škůdce musí nechat přičíst, po jednání, neboť duševní útrapy ještě více stoupají, pokud se škůdce

---

99 BGH NJW 1957, 383.

100 BGH NJW 1973, 1653.

101 BGHZ 128, 117.

102 Problematické jsou případy, kdy poškozený utrpěl vážná zranění mozku a sám není schopen vnímat zhoršení svojí situace. Zatímco v minulosti bývala přiznávána spíše symbolická náhrada, v současnosti se jedná o náhradu plnohodnotnou.

nebo jeho pojšťovna zbytečně hájí tvrzeními, která poškozeného osobně zraňují nebo je musí pociťovat jako pokus o plánované zlomení jeho doporu¹⁰³. V zájmu prevence ospravedlňují takové okolnosti zvýšit Schmerzensgeld nad částku, kterou by škůdce byl povinen nahradit jako takovou. Kromě toho zohledňuje soudní moc další okolnosti jednotlivého případu, samozřejmě včetně spoluzavinění. V potaz musejí být vzaty také majetkové poměry účastníků, přičemž však nesmí hrát roli, je-li škůdce pojištěn, či ne.¹⁰⁴

Soudní praxe se pro určení výše náhrady imateriální škody orientuje tzv. „Schmerzensgeldtabellen“. Jsou v nich sesbírána četná soudní rozhodnutí, přičemž jsou druh a závažnost zranění, ale často také věk, pohlaví a pracovní postavení poškozeného, přiřazeny ve vztahu k přiznané výši odškodnění. Tyto přehledy nabízejí jen přibližné vodítko, vždy je třeba zhodnotit konkrétní okolnosti každého případu.

V současné době se nejvyšší přiznaná oškodnění za imateriální škodu pohybují u zvláště závažných trvalých následků něco málo přes 600 000,- EUR.¹⁰⁵ Náhrada za imateriální škodu ze sexuálních deliktů pak kolem 100 000,- EUR.¹⁰⁶ Naproti tomu se náhrada imateriální škody nepřiznává v bagatelních případech, kterými mohou být příkladmo pohmožděniny a oděrky.¹⁰⁷

1.8.4 Nároky na náhradu škody při smrtelných zraněních

Smrtí zraněného zaniká jeho právní osobnost. Některým sekundárně poškozeným třetím osobám pak vznikají vlastní nároky na náhradu škody.

Podle § 844 odst. 1 může ten, kdo musí nést náklady pohřbu (což jsou většinou dle § 1968 dědici), od škůdce požadovat jejich náhradu.

Ekonomicky významnější je ale nárok z druhého odstavce, který některým třetím osobám, k nimž měl nebo mohl mít zemřelý vyživovací povinnost, přiznává náhradu škody. Protože vyživovací povinnost zaniká zásadně smrtí povinného, odpovídá škůdce

---

103 OLG Naumburg, VersR 2004, 1423 (1424).

104 BGHZ 18, 149 (165 an.).

105 VersR 2006, 279; VersR 2003, 332.

106 LG Wuppertal VersR 2013, 591.

107 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 285 – 292.

na základě § 844 odst. 2 za škodu, která vznikla odpadnutím vyživovacích nároků vůči zemřelému. Nárok na náhradu náleží těm, k nimž měl zemřelý k časovému okamžiku zranění zákonnou vyživovací povinnost. Může tedy náležet manželovi/manželce v trvajícím svazku, při odděleném žití a po rozvodu, registrovanému partnerovi/partnerce, dále pak příbuzným v linii přímé (většinou se bude jednat o děti) a adoptovaným dětem. Nárok nebude přiznán nevlastnímu synovi, ačkoli ho zemřelý vyživoval jako vlastního¹⁰⁸, snoubence, jejíž snoubenec zemřel v důsledku zranění těsně před svatbou¹⁰⁹ ani dlouholeté životní partnerce¹¹⁰.

Dříve oprávnění z vyživovací povinnosti zemřelého mohou požadovat náhradu škody za odnětí jejich nároku na výživu. Musí se tedy určit, v jakém rozsahu výživné pozůstalému manželu či dítěti náleželo. Dále se projeví podmínky pro vznik nároku na náhradu škody. Poškozený si tedy musí nechat přičíst spoluzavinění zemřelého na primární škodě (§ 846), dále musí dle § 254 odst. 2 škodu, která mu smrtí vyživovatele hrozí, rozumnými opatřeními odvrátit či zmírnit. To znamená, že by měl (zde se bude jednat zejména o pozůstalé manžele) přijmout lepší pracovní nabídku ke zmírnění následků škody apod. Platí zde princip „Vorteilsausgleichung“ (compensatio lucri cum damno), kdy si poškozený musí nechat přičíst výhodu, která mu smrtí živitele vznikla – jedná se zejména o dědictví. Dále se musí započíst odpadnutí jedné vyživovací povinnosti (u manžela); ožení/vdá-li se pozůstalý znovu, musí si nechat započíst nový nárok vůči svému novému protějšku.^{111 112}

V německém občanském právu není zakotven nárok na odškodnění pro blízké příbuzné či osoby blízké pro případ úmrtí primárně poškozeného. Jednak v § 253 odst. 2 není uveden právní statek „život“ a jednak se tento paragraf vztahuje pouze na primárně poškozeného. Pozůstalí, jak již bylo zmíněno, tak mohou uplatnit pouze nárok na náhradu imateriální škody poškozeného, který na ně na základě dědického práva přešel. Pokud tedy poškozený zemře na místě nehody v bezvědomí, žádný nárok na náhradu

---

108 BGH VersR 1969, 998.

109 KG NJW 1967, 1089 (1090).

110 BGH NJW 1984, 977 (978).

111 BGH NJW 1979, 268 an.

112 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 293 – 296.

imateriální škody na pozůstalé nepřechází.¹¹³

V současné době však panuje diskuze ohledně zavedení samostatného nároku na náhradu imateriální škody pro pozůstalé. Mělo by se jednat o manžele, partnery, rodiče a děti, přičemž nárok by vznikl nejen smrtí poškozeného, ale i v případě jeho těžkých zranění. Výše náhrady by měla záležet na soudcovském uvážení, zohledněna by zde měla být zejména míra utrpení pozůstalého.^{114 115} V literatuře také můžeme najít názory, že dogmaticky nejsprávnějším řešením by bylo zařadit právní statek život do § 253 odst. 2 a ve spojení s ochranou osobnosti nechat přejít nárok na náhradu imateriální škody primárně poškozeného zesnulého na jeho dědice. Tím by bylo vyhověno principu bezprostřednosti.¹¹⁶

---

113 OLG v Brémách (rozsudek v NJW – RR 2012, 858) však přiznal nárok na náhradu imateriální újmy ve výši 50 000,- EUR pozůstalým po ženě, která byla krutě zavražděna svým opilým přítelem a trpěla mučení „jen“ 30 minut.

114 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S.296 – 298.

115 *Diskussionsentwurf des bayerischen Justizministeriums* z 02.02.2015, dostupný také zde

http://www.justiz.bayern.de/media/pdf/gesetze/gesetzentwurf_angehoerigenschmerzensgeld.pdf

116 BRANDT, Oliver. *Festschrift für Lothar Jaeger zum 75. Geburtstag*. 1. Auflage. Köln: Wolter Kluwer, 2014. ISBN 978 3 472 08 636 9. S. 203 – 206.

2 Újma na zdraví v českém právu

2.1 Ústavněprávní zakotvení ochrany zdraví

V českém ústavním právu je ochrana života a zdraví zakotvena v Listině základních práv a svobod. Podle jejího čl. 6 má každý právo na život, nikdo ho nesmí být zbaven, ve 3. odstavci je zapovězen trest smrti a 4. odstavec stanoví možnost omezení práva na život za okolností vylučujících protiprávnost.¹¹⁷ Ustanovení, že „lidský život je hoděn ochrany již před narozením“ vyjadřuje „nikoli příkaz, zákaz nebo dovolení, ale pouze přání ústavodárce, které zejména pro zákonodárce znamená normu nikoli právní, ale pouze etickou“¹¹⁸ a nelze z ní dovodit absolutní zákaz umělého přerušování těhotenství. Ustanovení týkající se ochrany zdraví pak nalezneme v čl. 31 Listiny, podle kterého má každý právo na ochranu zdraví a podle jeho druhé věty přísluší občanům na základě veřejného (zdravotního) pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Práva na ochranu života a zdraví patří mezi základní lidská práva působící erga omnes. Zakládají povinnost státu chránit zdraví každého jednotlivce kdykoli a bez rozdílu mezi lidmi. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky ochranu zdraví zařazuje mezi základní povinnosti státu. Nositelem práva na život a na ochranu zdraví je každý, subjektem práva na bezplatnou zdravotní péči a pomůcky občané České republiky. Ochrana zdraví je systematicky zařazena v Hlavě IV. Listiny mezi práva hospodářská, kulturní a sociální. Zdraví člověka jakožto předpoklad k využívání jiných základních práv může být důvodem k omezení některých jiných základních práv – např. vlastnického, nedotknutelnosti obydlí, svobody pohybu a pobytu, práva svobodně projevit svoje náboženství nebo víru a svobody projevu a práva na informace. Právo každého na příznivé životní prostředí z čl. 35 odst. 1 Listiny pak může sloužit k jeho zajištění.

Právo na ochranu zdraví a na bezplatnou zdravotní péči a pomůcky nejsou podle

---

117 PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978 80 87212 90 5. S. 507, s. 508.

118 PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústava a ústavní řád České republiky*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999. ISBN 80 7201 170 7. S. 69.

čl. 41 odst. 1 Listiny přímo vymahatelná a vyžadují provedení zákonem, normotvůrce však samozřejmě musí dodržovat mezinárodněprávní a ústavněprávní závazky.

I v České republice může být jednotlivce veřejnou mocí přinucen k podrobení se zákonným opatřením na ochranu zdraví vlastního či společnosti. Mezi nejaktuálnějšími diskutovanými se jedná o povinnost podrobit se některým očkováním upravenou v Zákoně o ochraně veřejného zdraví a vyhlášce Ministerstva zdravotnictví¹¹⁹.¹²⁰ ¹²¹

S právem na život a ochranu zdraví úzce souvisí nedotknutelnost osoby upravena v 7. článku Listiny. Chápeme ji především jako „garanci práva na zachování tělesné a duševní integrity, tedy vyjádření zásadní nepřipustnosti jakýchkoli nedobrovolných zásahů do tělesné schránky člověka a jeho vědomí“¹²². Kromě mučení a špatného zacházení podle 2. odstavce může být toto právo prolomeno zákonem. V souvislosti s újmou na zdraví je zde třeba zmínit zejména institut informovaného souhlasu, upravený také v Úmluvě o lidských právech a biomedicině a Zákonu o zdravotních službách.¹²³

Česká republika patří k několika málo státům světa, kde je ústavně zakotven nárok občanů na bezplatnou zdravotní péči a zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon. Podmínkou tohoto práva je účast občana v systému veřejného zdravotního pojištění. Z jeho prostředků je hrazena zdravotní péče, která je občanu poskytována bezplatně, tedy bez přímé úhrady.

Oblast ochrany zdraví a zdravotní péče je upravena zejména v Zákoně o ochraně veřejného zdraví, Zákoně o zdravotních službách, Zákoně o veřejném zdravotním pojištění a např. v Zákoně o opatřeních k ochraně před škodami působenými

---

119 Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 537/2006 Sb., ze dne 29.11.2006.

120 Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 19/14 ze dne 27. ledna 2015.

121 PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978 80 87212 90 5. S. 507 – 510; S. 647 – 653.

122 LANGÁŠEK, Tomáš v WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš; POSPÍŠIL, Ivo a kolektiv. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2012. ISBN 978 80 7357 750 6. S. 186, s. 187.

123 LANGÁŠEK, Tomáš v WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš; POSPÍŠIL, Ivo a kolektiv. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2012. ISBN 978 80 7357 750 6. S. 186 – 194.

tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a mnoha dalších.^{124 125}

2.2 Mezinárodněprávní a evropskoprávní úprava ochrany zdraví

Česká republika dle čl. 1 odst. 2 Ústavy dodržuje všechny závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Těmi se rozumí také závazky v členství v Evropské Unii. Čl. 10 Ústavy dále říká, že „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“. Z citovaného vyplývá, že zákonodárce pro takové smlouvy zvolil monistický princip. Články 10a a 10b pak řeší zejména právní vztahy, které pro Českou republiku vyplývají z členství v mezinárodních organizacích nebo institucích, na které mohou být přeneseny některé pravomoci orgánů České republiky.

2.3 Povinnost nahradit škodu (resp. újmu) ze smlouvy

Pokud strana poruší povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit (§ 1913 odst. 1). Zavinění se nevyžaduje, ale škůdce se může povinnosti k náhradě zprostit, když prokáže, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelné překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli; tato však nesmí vznikat z jeho osobních poměrů, vzniknout již v době prodlení škůdce a nesmí se jednat o překážku, již byl škůdce podle smlouvy povinen překonat (§ 2913 odst. 2).

Občanský zákoník upřednostňuje pro náhradu škody naturální restituci, pokud však není dobře možná nebo žádá-li to poškozený, hradí se v penězích (§ 1951). Hradí se jak skutečná škoda, tak ušlý zisk (§ 2952 věta 1).

---

124 PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda*. II. díl. Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978 80 87212 90 5. S. 653 – 658.

125 WINTR, Jan v WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš; POSPÍŠIL, Ivo a kolektiv. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2012. ISBN 978 80 7357 750 6. S. 645 – 655.

2.4 Povinnost nahradit škodu (resp. újmu) z porušení zákona – závazky z deliktů

Povinnost nahradit škodu, která se vztahuje k tématu této práce, tedy újmě na zdraví, je v občanském zákoníku upravena zejména v § 2910. Ten je zařazen v Hlavě III – Závazky z deliktů. V § 2909 pak najdeme generální klauzuli pro povinnost k náhradě škody – ta se však týká jen úmyslného porušení dobrých mravů. Klíčové ustanovení této práce, § 2910, obsahuje dvě skutkové podstaty: Jednak povinnost k náhradě škody vzniká škůdci, který „vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného“ a jednak povinnost vznikne „škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva“. Pojem absolutních práv není v občanském zákoníku definovaný. V § 976 jsou však definována absolutní majetková práva a v ustanoveních jsou stanoveny základní charakteristické rysy absolutních majetkových práv: jejich působnost erga omnes, možnost přiznat subjektivním právům povahu práva absolutního pouze na základě zákona a jejich kogentnost. Z těchto zásad lze dovodit, že absolutní práva v § 2910 jsou taková, která poškozenému přiznává právní řád, působí vůči každému a zakládají třetím osobám povinnost zdržet se jejich rušení vůči jejich nositeli.

V prvním případě se tedy, rovněž na základě inspiračního zdroje § 823 BGB, a s ohledem na to, že jsou vyjmenována v prevenčním ustanovení § 2900, bude jednat zejména o porušení života, tělesné integrity, zdraví, svobody či vlastnictví.¹²⁶ Ochrany však přirozeně požívají i další absolutní práva, jakými jsou ostatní osobnostní práva – na svobodu, na čest, na jméno, na soukromí; věcná – např. zástavní právo; a práva k nehmotným statkům – autorské, k patentu, k ochranné známce.¹²⁷

Spojení „zasáhne do jiného práva“ § 2910 odst. 2 věty 2., tedy druhé skutkové podstaty, při gramatickém výkladu může oprávněně v adresátech vzbudit domněnku, že

---

126 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 930.

127 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část*, Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1546.

musí být porušena norma, která chrání relativní práva. K takovému výkladu dospívá i Hrádek v Komentáři.¹²⁸ Přispívá k tomu mimo jiné i důvodová zpráva¹²⁹, ve které je psáno, že „...návrh vychází z rozlišení případů, kdy je porušením zákonné povinnosti zasaženo absolutní právo a kdy je zasaženo právo jiné. Toto oddělení se zdůvodňuje povahou dotčených práv: absolutní právo, ať již osobní nebo majetkové, působí vůči každému, zatímco relativní právo působí jen mezi stranami. Toto pojetí sleduje úpravu § 823 německého občanského zákoníku, ale i některých dalších...“ Pokud se však podíváme na § 823 odst. 2 BGB, který má být vzorem pro 2. větu § 2910, zjistíme, že „povinnost nahradit škodu má ten, kdo poruší zákon, jehož účelem je ochrana jiné osoby“. Naopak o „jiném právu“ mluví v 1. odstavci § 823 vedle života, těla, zdraví, svobody a vlastnictví a tímto „jiným právem“ se rozumí právo absolutní. S ohledem na tuto skutečnost se přikláním k názoru Bezoušky¹³⁰, že smyslem a účelem je chránit jakékoli právo, absolutní i jiné (relativní). Možnost náhrady újmy na zdraví tak skýtá jak první alternativa, protože zdraví, resp. tělesná integrita je absolutním právem, tak druhá, pakliže k jeho porušení dojde při porušení normy sloužící k jeho ochraně, přičemž nárok na náhradu škody tedy může vzniknout z obou ustanovení. Zákonnou povinnost je nutno chápat extenzivně, jako právní normu, která slouží k ochraně práva, ať je stanovena v zákoně či jiném obecně závazném (i podzákonném) právním aktu. Naopak se nejedná o povinnost, která je stanovena individuálním správním aktem nebo obecnými normami chování (např. dobré mravy, prevenční povinnost, povinnost nezpůsobit škodu).¹³¹

Rozdíl mezi první a druhou skutkovou podstatou pak je v zásadě v tom, že v

---

128 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 931, s. 932.

129 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná také z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

130 v HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část*, Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1548.

131 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 932, s. 933.

případě naplnění druhé lze odškodnit i jinou ztrátu než jen na absolutním právu a lze odškodnit i prostou ekonomickou škodu.¹³²

Základními předpoklady pro vznik povinnosti k náhradě způsobené škody jsou tedy 1. protiprávní jednání škůdce spočívající v porušení zákonem stanovené povinnosti, 2. vznik škody, 3. příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody, resp. újmy a za 4. zavinění.¹³³

2.4.1 Protiprávní jednání

Protiprávním jednáním může být konání fyzické nebo právnické osoby, které je v rozporu s objektivním právem. Česká teorie zastává doktrínu protiprávnosti v jednání, kdy protiprávním musí být samotné jednání, které porušuje příkaz nebo zákaz stanovený právním předpisem a není tedy nutné zkoumat samotný následek. Podle Nejvyššího soudu je tato teorie zastávána bez ohledu na to, do jakého právního statku bylo zasazeno a zda se tak stalo na základě konání či opomenutí.¹³⁴ Právním normám se totiž může přičítat jen jednání a proto nemůže být protiprávní následek či stav.¹³⁵

Jednání není protiprávní, pokud existují důvody vylučující protiprávnost. Občanský zákoník upravuje nutnou obranu (§ 2905), krajní nouzi (§ 2905), a svépomoc (§ 14); mezi další důvody bude patřit plnění zákonné povinnosti, výkon subjektivního práva a povinnost strpět jejich výkon, dále pak dovolené riziko a svolení poškozeného. Bude se tedy jednat o případy, kdy je zásah svou povahou právně přípustný. Tuto zásadu však nelze uplatnit beze všeho. Podle § 19 odst. 2 se totiž přirozených práv spojených s osobností nelze vzdát a nelze je ani zcizit. Pakliže se tak stane, nepřihlíží se k tomu.

Důvody vylučující protiprávnost najdeme v občanském zákoníku také v § 93. Jde o obecné ustanovení, které tedy má být aplikovatelné nejen na odborné lékařské

---

132 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1548.

133 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek VI*. 1. vydání. Praha: wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 928.

134 NS 25 Cdo 972/2003; NS 25 Cdo 1094/2001; NS 25 Cdo 270/2001; NS Cdo 722/2005.

135 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1544.

zákroky, ale i na ostatní případy zásahu do integrity.¹³⁶ Jako oprávnění pro zásah do integrity je zmíněn jak „případ stanovený zákonem“ (bude se jednat např. o případy jmenované v občanském zákoníku i o předpisy veřejného práva), tak „souhlas člověka, do jehož integrity se zasahuje a který byl udělen s vědomím o povaze zásahu a jeho možných následcích“. Jiný zásah je neoprávněný a představuje narušení ochrany osobnosti člověka.¹³⁷ Souhlas se zásahem do integrity je právním jednáním a jsou na něj kladeny požadavky jako u jiných právních jednání (§ 551 - § 553).¹³⁸ Je nutno mít na paměti ústavní premisi, že každý člověk je svobodný a není povinen činit nic, co mu zákon neukládá. Záleží tedy jen na jeho rozhodnutí, zda a do jaké míry se podrobí medicínským výkonům a jen zákon ho může zavázat k podstoupení určitých vyšetření.¹³⁹

Nezletilý, který není plně svéprávný, může podle § 95 v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle sám, pokud je k tomu s ohledem na svůj věk způsobilý a zákrok nezanechá trvalé nebo závažné následky. Jinak jedná za nezletilého jeho zákonný zástupce (§ 94 odst. 2). Z obecných zásad je třeba vyvodit, že pokud je zástupce oprávněn souhlas udělit, je rovněž oprávněn souhlas odepřít¹⁴⁰, nezletilý má však, stejně jako podle německé judikatury, možnost zákroku zabránit na základě § 100 odst. 1. Tato možnost je vázána na dosažení 14 let věku, o zákroku pak rozhodne soud.

Občanský zákoník také upravuje pravidla pro souhlas daný zástupcem či

---

136 HOLČAPEK, Tomáš; ŠUSTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELIKÁN, Robert ; DVOŘÁK, Tomáš; SVOBODA, Karel; PAVLÍK, Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek I. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 370 8. S. 346.

137 NS 30 Cdo 2266/2008; IV ÚS 2538/11.

138 HOLČAPEK, Tomáš; ŠUSTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELIKÁN, Robert ; DVOŘÁK, Tomáš; SVOBODA, Karel; PAVLÍK, Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek I. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 370 8. S. 348.

139 IV ÚS 639/2000.

140 V některých případech však může zájem zastoupeného převážit nad vůlí jeho zástupce. V takových případech pak může zasáhnout předběžným opatřením soud. Srov. III ÚS 459/03, kdy rodiče z náboženských důvodů odmítali léčbu dítěte, která obsahovala podání přípravků vyrobených z krve.

opatrovníkem pro případ jiné než věkové nezpůsobilosti k udělení souhlasu (§ 50 a § 55 an.), i zde v některých případech bude lze některé zákroky vykonat jen s přivolením soudu (§ 101), stejně jako v případě neschopnosti projevit vůli a zohlednění dříve vyslovených přání. Toto ustanovení se však jeví jako značně problematické.¹⁴¹

Zvláštním požadavkem je, s ohledem na vysokou hodnotu právního statku tělesné a duševní integrity a faktického slabšího postavení toho, do jehož integrity se má zasahovat, jeho informovanost. Povaha zákroku musí být srozumitelně vysvětlena, stejně tak musí jeho příjemce být informován o jeho účelu, následcích, rizicích a alternativách (§ 94 odst.1). V jakém rozsahu a zda vůbec bude informace podána, závisí na charakteru a okolnostech zásahu, stejně jako na znalostech a rozumu dotčeného člověka. Nedostatečná informovanost může vést k relativní neplatnosti uděleného souhlasu (§ 580 odst. 1).¹⁴² To však neznamená, že jakákoli nedostatečnost informovanosti by měla vést k relativní neplatnosti souhlasu. Zejména je třeba vzít v potaz, zda by se poškozený pro zákrok rozhodl, kdyby byl dostatečně informovaný.¹⁴³ § 97 odst. 2 zakotvuje právní domněnku souhlasu pro případ zákroků, u nichž se souhlas nevyžaduje v písemné formě.

Rovněž je stanoveno, že se nepřihlíží k souhlasu, na základě kterého by měla být člověku způsobena závažná újma. To souvisí s tím, že život a zdraví jsou nejvýše ceněné právní statky a stát na základě své autority vylučuje dispozici s nimi.

2.4.2 Vznik škody, resp. újmy

§ 2894 říká, že škodou je újma na jmění. Podle § 2952 se hradí jak škoda skutečná, tak ušlý zisk. Skutečnou škodou je poškození již stávajícího majtkového

---

141 srov. HOLČAPEK, Tomáš; ŠUSTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELIKÁN, Robert ; DVOŘÁK, Tomáš; SVOBODA, Karel; PAVLÍK, Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek I. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 370 8. S. 381 – 386.

142 HOLČAPEK, Tomáš; ŠUSTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; PELIKÁNOVÁ, Irena; PELIKÁN, Robert ; DVOŘÁK, Tomáš; SVOBODA, Karel; PAVLÍK, Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek I. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 370 8. S. 351.

143 ŠUSTEK, Petr; HOLČAPEK, Tomáš. *Informovaný souhlas*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978 80 7357 268 6. S. 176 – 181.

stavu; ušlým ziskem je majetkový přínos, ke kterému by došlo na základě již dosažených nebo reálně dosažitelných okolností, ze kterých tak lze usuzovat.¹⁴⁴

2.4.3 Příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody

Pro kauzalitu platí v českém prostředí v zásadě stejné teoretické koncepce jako v německém. Je na poškozeném jako na žalobci, aby ji prokázal. České soudy zpravidla vyžadují, aby kauzalita byla bezpečně prokázána, pravděpodobnost, že újma mohla vzniknout, nestačí k založení povinnosti újmu nahradit¹⁴⁵. Prolamování této praxe však již lze zaznamenat. Při nakažení novorozence žloutenkou typu B bylo rozhodnuto, že ačkoli není možné zjistit přesný okamžik přenosu infekce, mohlo být tomuto onemocnění s největší pravděpodobností předejito včasným očkováním.¹⁴⁶ S „největší pravděpodobností“ se také spokojil soud v případě, kdy neznámá látka pronikla do těsné blízkosti míchy v krční oblasti a došlo k jejímu poškození¹⁴⁷, stejně jako v případě, kdy došlo k prodlení s resuscitací¹⁴⁸.

2.4.4 Zavinění

Pro porušení obou skutkových podstat v § 2910 se požaduje zavinění. Pro naplnění skutkové podstaty § 2909 – porušení dobrých mravů, je nutné zavinění ve formě úmyslu. Zavinění je upraveno v § 2911 an. Nejdříve je stanovena domněnka nedbalosti pro porušení zákonné povinnosti. Podle § 2912 škůdce jedná nedbale, pokud nejedná tak, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku očekávat. Podle § 2911 se zavinění presumuje. Škůdce tedy musí ve sporu dokazovat, že zavinění není dáno.

Při porušení absolutního práva pak bude zavinění vztahováno k obecnému standardu péče stanoveném v obecně závazných právních předpisech. Při porušení ochranné normy bude zavinění vztahováno k porušení ochranné normy.

---

144 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 933.

145 NS 25 Cdo 508/2005.

146 KS v Praze 23 Co 24/2011.

147 KS v Brně 19 Co 274/2001; NS 25 Cdo 2542/2003.

148 NS 44 Co 31/2007; NS 25 Cdo 2908/2008.

Obdobně jako v německém právu, deliktní nezpůsobilost může být dána ze zákona pro nedostatek věku, následkem soudního rozhodnutí pro duševní poruchu či následkem duševní poruchy působící během způsobení újmy.¹⁴⁹ Přivede-li se osoba sama do nepřičetnosti svým zaviněným jednáním, musí nahradit způsobenou újmu. Společně a nerozdílně s ní ji nahradí ti, kteří ji vlastní vinou do tohoto stavu přivedli (§ 2922).

2.5 Tělo a zdraví jako předmět ochrany podle § 91 an. a § 2910

Všeobecné osobnostní právo tvoří jeden celek. Mimo práva na ochranu integrity osobnosti člověka, tedy práva na duševní a tělesnou integritu, jeho další složky tvoří důstojnost, čest a vážnost, podoba, soukromí, jméno, pseudonym, příznivé životní prostředí a další. Jde o práva, která jsou přirozená, tedy člověku vrozená a poznatelná samotným rozumem. Všechna dílčí práva mají absolutní povahu a působí erga omnes.¹⁵⁰ Při způsobení újmy na zdraví, tedy zásahu do integrity, se proto bude jednat o zásah do absolutního práva podle § 2910. Zákonnou úpravu osobnostního práva nalezneme v části první, hlavě II., oddílu 6., v § 81 an. Ochranu duševní a tělesné integrity pak ve 3. pododdílu, v § 91 an.

„Zásahem do nedotknutelnosti osoby je porušení tělesné fyzické integrity člověka chápáno v širším smyslu, tj. jako porušení či zhoršení zdraví, jímž může být způsobení zranění, způsobení či zhoršení choroby, a to i choroby, resp. poruchy psychické, ale i pouhé způsobení bolesti...“¹⁵¹ Pokud tedy v § 91 občanský zákoník stanoví, že je člověk nedotknutelný, chrání duševní i fyzickou osobnost člověka, duševního zdraví nevyjímaje.¹⁵²

Lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou podle § 493 věci.

---

149 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1559.

150 DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1, Díl první, Obecná část. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978 80 7478 325 8. S. 248 – 259.

151 II. ÚS 2379/08.

152 DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1, Díl první, Obecná část. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978 80 7478 325 8. S. 253.

Částečná výjimka platí pro vlasy nebo obdobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znečistlivění a které se přirozenou cestou obnovují, na ty se hledí jako na věci movité (§ 112).

2.5.1 Wrongful birth, Wrongful life

V České republice dosud vyšší soudy o případech, kdy se na základě non lege artis postupu narodilo nechtěné dítě, rozhodovaly ve dvou kauzách. V první¹⁵³ pacientka zejména z finančních důvodů podstoupila potrat. Tento však nebyl proveden správně, neboť byl odstraněn pouze jeden plod ze dvou a pacientce se poté narodilo zdravé dítě. Soud jí přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši 80 000,- Kč, v této částce jí však již bylo započítáno spoluzavinění, neboť se nedostavila na kontrolu, která vadný zákrok mohla odhalit a protože, ačkoli dítě nechtěla, nepoužívala pravidelně žádnou formu antikoncepce (původní částka, ze které soud vycházel, byla 240 000,- Kč). Újma vznikla tím, že pacientce bylo odepřeno svobodně rozhodnout o svém těhotenství a mateřství a tím tedy bylo porušeno její osobnostní právo, dále vznikly obavy o život a zdraví plodu po chybně provedeném zákroku. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno Vrchním soudem v Olomouci¹⁵⁴.

V druhém případě se jednalo o sterilizaci, která sice byla provedena správně, ale pacientka nebyla poučena o tom, že ve výjimečných případech může dojít k opětovnému zprůchodnění vejcovodů. K tomu u ní také došlo a přestože vycházela z toho, že je před početím zcela chráněna, otěhotněla. Krajským soudem v Praze jí bylo přiznáno odškodnění ve výši 20 000,- Kč.¹⁵⁵ Vrchním soudem v Praze byl však tento nárok žalobkyně pro rozpor s dobrými mravy zamítnut.¹⁵⁶

Z výše uvedeného tedy vidíme, že české soudy zatím nemají na třetí osobou zaviněné nechtěné početí, nechtěné těhotenství a nechtěné dítě jako jejich následek, jednotný názor. Pokud jak zákon o umělém přerušení těhotenství, tak zákon o specifických zdravotních službách umožňují provedení potratu nebo sterilizace i z

153 Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008, čj. 24 C 66/2001-9.

154 Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, čj. 1 Co 192/2008-134.

155 35 C 17/2006.

156 PETERKOVÁ, Helena. *Nechtěné zdravé dítě – neoprávněný zásah do osobnostních práv?*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky [online]. 2012, roč. 2, č. 3 [cit. 2014-04-11].

jiných než zdravotních důvodů a pokud tyto nejsou provedeny lege artis nebo v souladu s podmínkami tam stanovenými, je dle mého názoru odmítnutí nároku na náhradu nemateriální újmy pro rozpor s dobrými mravy krokem, který neučiňuje zadosti osobnostnímu právu ženy v souladu s právem rozhodnout o svém těhotenství a mateřství. O tom, že není odčiněna ani škoda v podobě vzniku vyživovací povinnosti vůči dítěti, nemluvě. Je nezpochybnitelné, že oproti tomu stojící právo na život je hodnotou nejvyšší, avšak toto přiznáním nemajetkové újmy za zásah do osobnostního práva rodičů (případně náhrady škody za náklady na výživu) není v žádném případě zpochybněno. Elegantní řešení německého BGH, kdy narození dítěte nemůže být označeno za škodu hodnou náhrady, nicméně náklady na jeho výživu již ano, by českým soudům mohlo pro futuro posloužit jako inspirace.

2.5.2 Sekundární oběti, „Schockschaden“

Zákonný základ pro náhradu duševních útrap sekundárních obětí v českém právu představuje § 2959. Podle něj při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Toto ustanovení, které reflektuje jak úpravu, případně soudní praxi, ve většině evropských států, tak Doporučení Komise ministrů Rady Evropy¹⁵⁷, stejně tak i PETL¹⁵⁸, zakládá nárok na náhradu za duševní útrapy v něm vyjmenovaným osobám pro případ smrti nebo těžkého ublížení na zdraví primárně poškozeného. Zákon však neobsahuje definici toho, co by pod „duševní újmou“ mělo být rozuměno. Vzhledem k předchozí úpravě v § 444 odst. 3 občanského zákoníku se kloním k názoru, že § 2859 zastupuje předchozí úpravu v § 444 odst. 3 a měla by jím být odčiněna prostá citová újma.

Co se „Schockschaden“ v takovém smyslu, jak ho chápe německá judikatura, týče, je nutno podotknout, že naše rozhodovací praxe není nijak bohatá. Podlíl na tom nepochybně má již od 70. let minulého století zastávaný názor soudů, že „příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou újmou nelze dovodit ze skutečnosti, která

---

157 Komise ministrů Rady Evropy. *Doporučení na sblížení pravidel odškodnění za újmu na zdraví nebo usmrcení* ze dne 14.03.1975.

158 European Group on Tort Law. *Principles of European Tort Law*, 10:301 odst. 1. ze dne 23.11.2005.

je již sama následkem. Tak je tomu např. tehdy, utrpěl-li někdo újmu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrtelném úrazu jiné osoby, který škůdce způsobil.¹⁵⁹ Z toho plyne, že nárok na náhradu újmy za „Schockschaden“ byl prozatím v českém prostředí vyloučen. Do jisté míry je tento výklad soudů pochopitelný. Jednak prostá citová újma blízkých pozůstalých od 90. let byla nahrazována cestou ochrany osobnosti¹⁶⁰ a od 01.05.2004 byly taxativně vyjmenovanému okruhu osob přiznány podle § 444 odst. 3 občanského zákoníku, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pevné částky za ztrátu blízké osoby. Rigidnost pevných částek a nedostatečná možnost soudu reflektovat zvláštní okolnosti případů pak vedly k souběhu náhrad podle § 444 odst. 3 a ustanoveních o ochraně osobnosti.¹⁶¹ Jednak by se dal namítat nedostatek předvídatelnosti takové újmy, která je pro vznik povinnosti škůdce ji nahradit, požadována.¹⁶²

Ačkoli tedy předchozí úprava byla co do okruhu oprávněných sekundárních obětí, výše náhrad a náhrady pouze „za smrt“ nedostatečná, poskytovala alespoň částečně finanční zadostiučinění některým poškozeným. V tomto směru se mi jeví rekonstrukční ustanovení § 2959 jako krok správným směrem jednak proto, že zahrnuje vedle úzké rodiny rovněž „jinou osobu blízkou“ a jednak proto, že upouští od pevných částek a zkládá nárok na náhradu také těm, jejichž blízkým bylo zvláště závažně ublíženo na zdraví. Nejasnost pojmů „zvláště závažné ublížení na zdraví“ a „duševní útrapy“ nehodnotím negativně, neboť zde soudy při rozhodování mohou uvážit okolnosti konkrétního případu i promítnout rozhodnutí českých i zahraničních soudů.

Nevidím však důvod, proč se držet u nervových šoků, které by měly povahu vlastní újmy na zdraví, přerušení příčinné souvislosti, a takto poškozenému odpírat její náhradu. S vědomím, že určování kauzálního nexu je záležitostí velmi složitou a jeho restriktivní chápání chrání před bezbřehou odpovědností škůdců, si dovoluji přiklonit se k názoru, že jde o řetězení podmínek a nikoli přerušení příčinné souvislosti¹⁶³ a sekundárně poškozenému by tedy měl vzniknout samostatný nárok a to i souběžně jak

---

159 Rc 7/79; NS 25 Cdo 1455/2003; NS 25 Cdo 1354/2005; NS 25 Cdo 2275/2005.

160 KS v Ostravě 23 C 52/96; ÚS II. ÚS 517/99; NS 30 Cdo 1678/2004.

161 ÚS Pl. ÚS 16/04; NS 30 Cdo 1577/2009; NS 30 Cdo 5188/2007; NS 30 Cdo 947/2011.

162 ÚS I ÚS 312/2005.

podle § 2958 jakožto odčinění vlastní újmy na zdraví, tak § 2959 jakožto odčinění prosté citové újmy při ztrátě či závažném ublížení na zdraví osoby blízké.

V souvislosti s tím je nutné zmínit § 2971. Podle něj „odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.“ Jedná se o tzv. malou generální klauzuli, jejímž smyslem je otevření cesty k náhradě nemajetkové újmy sekundárním obětem.¹⁶⁴ K naplnění tohoto ustanovení tedy musí být škůdcem způsobena újma (§ 2894) za zvláštních okolností v ustanovení příkladmo uvedených a tato musí být způsobena protiprávním činem, nepůjde tedy o porušení dobrých mravů či o zvláštní objektivní odpovědnost k náhradě škody za výsledek podle § 2923 až § 2950.¹⁶⁵ Vzhledem ke zmíněné hrubé nedbalosti, úmyslu nebo zvláště zavrženíhodné pohnutce bude ustanovení mít také sankční charakter.

Tato úprava by mohla při ublížení na zdraví otevřít cestu k náhradě prosté citové újmy těm sekundárním obětem, které nepatří mezi okruh osob jmenovaný v § 2959 a které s odůvodněním ve zvláštních okolnostech újmu důvodně pocítují jako osobní neštěstí, jež nelze jinak odčinit. Právě interpretace tohoto spojení bude klíčová pro to, o jak široký okruh oprávněných osob se bude jednat. Může jít např. o případy kvalifikovaných nehod, jichž sekundární oběti byly účastníky či svědky, samy se ocitly v nebezpečí a podobně.¹⁶⁶

---

163 shodně HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář.*

1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1718.

164 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek VI. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1151.

165 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek VI. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1151.

166 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1754.

Dále § 2971 může, při splnění podmínek v něm stanovených, založit nárok na náhradu prosté citové újmy také primárně poškozenému, a to subsidiárně v případech, ve kterých by mu nenáležela náhrada nemajetkové újmy dle jiného pravidla. Újma se může týkat nejen ublížení na zdraví, ale i např. škody na věci či na zvířeti.¹⁶⁷

2.6 Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví

Pokud vznikne škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy (§ 2956). Toto ustanovení tedy zakládá povinnost nahradit nemajetkovou újmu v návaznosti na § 2894, který stanoví, že povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody) a v jehož 2. odstavci je uvedeno, že nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. Dále se nemateriální újma hradí v případě poškození věci ze svévole nebo škodolibosti (§ 2969 odst.2), u osob, které újmu důvodně pociťují jako osobní neštěstí (§ 2971), újmy za narušení dovolené (§ 2543) a porušení základních členských práv člena spolku závažným způsobem (§ 261).

Mezi přirozená práva pak podle demonstrativního výčtu v § 81 odst. 2 patří také život a zdraví. Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (§ 82 odst.1). Tato ochrana osobnosti je pak rozvinuta právě § 2894 odst. 2 a § 2956 an.¹⁶⁸

Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, nebo žádá-li o to poškozený, hradí se v penězích. Judikaturou je škoda vymezena jako újma, která se projevuje v majetkové sféře poškozeného, je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, ať již ve formě naturální restituce, nebo v penězích.¹⁶⁹ I v českém právu se pro

¹⁶⁷ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1753, s. 1754.

¹⁶⁸ VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1100, s. 1101.

¹⁶⁹ Rc 55/71.

její náhradu uplatní diferenční teorie, tedy vyrovnání rozdílu mezi stavem, který tu je v důsledku existence skutečností vyvolávajících škodu a stavem, který by zde byl, pokud by k této skutečnosti nedošlo.¹⁷⁰

Nemajetková újma se pak odčiní přiměřeným zadostiučiněním; toto musí být poskytnuto v penězích, pokud jeho jiný způsob nezajistí skutečné a dostatečné odčinění způsobené újmy (§ 2951). U nemajetkové újmy naopak není možné objektivní vyčíslení újmy v penězích. Tyto újmy vznikají a napravují se především v případě narušení osobnosti člověka a tedy i života a zdraví, ale i v souvislosti s majetkovou újmou (např. právo na cenu zvláštní obliby v § 2969 odst. 2). Má-li být poskytnuto přiměřené zadostiučinění podle § 2951 odst. 2, musí v návaznosti na § 2894 odst. 2 existovat zavinění na straně škůdce, zavinění není potřeba pro uplatnění zdržovacího a odstraňovacího nároku v § 82 odst. 1.¹⁷¹

2.6.1 Nemajetková újma

Nemajetková újma je opakem škody, jde tedy o nepříznivý dopad škodné události do jiných hodnot, než je jmění. Její projevy jsou tak těžce definovatelné skutečnosti jakými jsou vnímání obtíží, nepohodlí, stres a jiné nežádoucí účinky spojené se zásahem do základních lidských hodnot.¹⁷² V § 2957 můžeme nalézt pravidla pro stanovení výše náhrady za nemajetkovou újmu. Při určování způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění je nutno vzít v potaz okolnosti zvláštního zřetele hodné. Ty jsou v ustanovení demonstrativně vyjmenovány a patří mezi ně úmyslné jednání škůdce, zvyšování účinků zásahu jeho zveřejněním, důsledky diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru, a zbytková kategorie jiných obdobně závažných důvodů. Zmíněny jsou rovněž subjektivní okolnosti týkající se poškozeného, jakými mohou být jeho obavy ze ztráty života či vážného poškození

---

170 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1498.

171 HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1498, s. 1499.

172 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1100, s. 1101.

zdraví.

§ 2958 obsahuje zákonný rámec pro případy, kdy dochází k ublížení na zdraví, tedy „následku diagnostikovatelnému z hlediska lékařské vědy, tj. k újmě popsané medicínskými postupy, prostředky a zkušenostmi.“¹⁷³ Náhrada nemajetkové újmy při ublížení na zdraví se skládá ze tří samostatných dílčích nároků: 1. vytrpěné bolesti, 2. další nemajetkové újmy a 3. ztížení společenského uplatnění.¹⁷⁴

Smyslem náhrady za bolest je při zohlednění předchozí úpravy v přílohách vyhlášky č. 440/2001 Sb. odškodnění nejen utrpení tělesného a duševního rázu, ale i související průvodní stavy jako diskomfort, stres a obtíže spojené s újmou na zdraví, které bolest doprovázejí.

Pokud vznikla poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti, nahradí škůdce poškozenému rovněž ztížení společenského uplatnění. To je v kontextu striktního rozlišování mezi škodou a nemajetkovou újmou, které občanský zákoník uplatňuje, nutno chápat jako odčinění nemajetkové újmy spojené s trvalým poškozením zdraví. Nahrazovat se tedy může ztráta životních příležitostí, schopností, obtíže a nepohodlí spojené s překonáváním zdravotních následků. Překážku lepší budoucnosti pak můžeme, rovněž ve světle předchozí úpravy, spatřovat především v nepříznivém vlivu újmy na zdraví v životě poškozeného, tedy v uspokojování životních a společenských potřeb, výkonu nebo přípravě na povolání či dalším vzdělávání.

Další nemajetkové újmy jsou zřejmě kategorií zbytkovou, kam se budou řadit další nepříznivé dopady újmy na zdraví do života poškozeného. Může tak jít o diety, hospitalizaci a další přechodná omezení.

Vyjmenované újmy mají dle rétoriky § 2958 být peněžitou náhradou odčiněny plně. To lze chápat jako zásadní vajíádření diskontinuity s předchozím výpočtem újmy

¹⁷³ VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1100, s. 1106.

¹⁷⁴ Zda se jedná o samostatné dílčí nároky či složky jediného nároku, není zcela vyřešeno, toto rozlišení má však zásadní procesní význam. VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1100, s. 1106.

dle bodů podle vyhlášky č. 440/2001 Sb. Takové velkorysé vyjádření však pomíjí, že přesné vyjádření nemajetkových újem je takřka nemožné. Proto také hovoříme o kompenzační, nikoli reparační funkci náhrady.¹⁷⁵ Pokud výši náhrady takto nelze určit, má být stanovena podle zásad slušnosti. Ani tyto však nejsou nikterak definovány. Oblast náhrady nemajetkové újmy při ublížení na zdraví se tak najednou ocitla bez jakéhokoli vodítka, jak výši náhrady určit.

Nejvyšším soudem ve spolupráci se Společností medicínského práva, zástupci pojistitelů, dalších právnických profesí a pod odbornou garancí 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze byla vytvořena jako pomůcka Metodika Nejvyššího soudu¹⁷⁶. Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu přijalo 12.03.2014 doporučení, aby při aplikaci § 2958 byla Metodika používána.

Pro určení bolesti byl vypracován přehled, který se skládá z položek, jimž jsou přiřazeny bodové hodnoty. Pro určení výše náhrady se vynásobí součet bodů částkou, která je vynásobena hodnotou jednoho bodu, která je dovozována z jednoho procenta průměrné hrubé měsíční mzdy.¹⁷⁷ Vznik bolesti se váže k akutní fázi bolestivého stavu a výši nároku lze vyčíslit až v době stabilizace bolesti. Bolest může vznikat jak při škodné události, tak při samotném léčení a odstraňování následků újmy na zdraví. Posudek oproti předchozí úpravě, kdy jej zpracovával ošetřující lékař, bude moci na základě zdravotnické dokumentace zpracovat znalec v oboru zdravotnictví. Hodnotí se každý stav bolesti samostatně. Funkční nebo anatomická ztráta orgánu nepředstavuje limit,

---

175 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1109.

176 vydána ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (nejedná se však ani o rozhodnutí, ani sjednocující stanovisko) pod Rc 63/14; dostupné též na http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Methodika.

177 „Hodnota bodu se odvozuje od jednoho procenta hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikl nárok/vznikla bolest. Tato průměrná mzda za rok 2013 činila 25.128,- Kč, tj. hodnota jednoho bodu činí 251,28 Kč, vznikla-li bolest v roce 2014.“ Metodika Nejvyššího soudu vydána ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod Rc 63/14; dostupné též na http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Methodika.

který nemůže být přesažen, pokud je bolest silnější a léčení náročnější než odejmutí končetiny nebo orgánu. Výše náhrady může být zvýšena v závislosti na komplikovanosti léčby (maximálně o 20%).

Východiskem pro nový přístup k hodnocení závažnosti ztížení společenského uplatnění je Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví¹⁷⁸. Klasifikace je využívána pro dopad újem na schopnosti poškozeného vykonávat běžné životní aktivity. Pro určení výše náhrady za trvalé životní následky se uplatní 3. část nazvaná Aktivity a participace. Stupeň závažnosti trvalého zdravotního postižení se vyjadřuje procentním vyjádřením ztráty životních příležitostí (lepší budoucnosti) ve škále 0 – 100% pro jednotlivé položky v devíti oblastech zapojení. Stav poškozeného se hodnotí ze dvou hledisek – kapacita a výkon. V případě kapacity jde o zjištění celkové ztráty potenciálu poškozeného bez kompenzačních pomůcek v plném rozsahu všech položek kapacity. Hodnotí se snížení kapacity oproti jejímu předúrazovému stavu. Výkonem se pak rozumí provedení určité činnosti za použití případných standardně dostupných kompenzačních pomůcek. Výkon tedy může být ohodnocen nižším stupněm než kapacita. Obé se hodnotí pomocí 5 stupňové asymetrické stupnice dle míry obtíží. Na základě váženého průměru se pak zjistí procentní omezení poškozeného ve všech oblastech společenského uplatnění. Hodnota lidského života při 100% vyřazení ze všech sfér společenského zapojení, tedy základní rámcová částka, byla stanovena jako 400násobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž se ustálil zdravotní stav poškozeného; pro rok 2014 tato hodnota činí 10 051 200,- Kč. S ohledem na věk a zapojení poškozeného do společenských aktivit lze náhradu v desítkách procent zvýšit či snížit. Celková náhrada ztížení společenského uplatnění by však po všech zvýšeních neměla ve výsledku přesahovat dvojnásobek základní rámcové částky.

2.6.2 Náhrada při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví

V kapitole 2.5.2 již bylo uvedeno, že při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví mají nárok na odčinění duševních útrap manžel, rodiče, dítě nebo jiné osoby

---

¹⁷⁸ Světová zdravotnickou organizace (WHO). *International Classification of Functioning, Disability and Health*, ze dne 22.05.2001; v české verzi dostupná např. zde http://www.mzcr.cz/obsah/mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnostidisability-a-zdravimkf-_1982_3.html.

blízké. Pro určení výše náhrady těchto osob žádné podobné pomůcky jako je Metodika vytvořeny nebyly. Z dosavadní judikatury však lze vyvodit kritéria, jimiž se soudy při posuzování výše náhrady řídí.

Na straně pozůstalého jsou to intenzita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční či hmotná závislost na zemřelém a případné poskytnutí jiné satisfakce. Na straně škůdce pak záleží na jeho postoji, dopadu události do jeho duševní sféry, na jeho majetkových poměrech a míře zavinění, resp. míře spoluzpůsobení smrti poškozeným. Podle jakých měřítek se bude určovat odškodnění za závažné ublížení na zdraví pro sekundární oběti bude otázkou pro soudní praxi. Spoluzavinění poškozeného se bude řešit v rámci § 2918.¹⁷⁹

2.6.3 Náklady spojené s péčí o zdraví

Náklady spojené s péčí o zdraví jsou bezprostřední škodou. Rozsah náhrady podle § 2960 pokrývá náklady samotného léčení i péči o zdraví, náklady na péči o zdravotně postiženou osobu a náklady na péči o její domácnost. V souvislosti s poškozením zdraví tedy může vzniknout škoda nejen samotnému poškozenému, ale i třetím osobám, které takové náklady vynaloží. Při osobní péči o poškozeného judikatura směřovala k závěru, že pečující osobám bude rovněž náhrada náležet, otázkou je, jak se bude situace vyvíjet za současné úpravy, která striktně odlišuje pojetí dovozených a skutečně vynaložených nákladů.¹⁸⁰

Mezi náklady spojené s péčí o zdraví budou patřit ty, které jsou spojeny s léčením či stabilizací stavu. Půjde tedy o výdaje na léčebné pomůcky, které nejsou hrazeny ze systému veřejného zdravotního pojištění, léčebné procedury (např. rehabilitace), jiné postupy (přílepšení na stravě, náklady pobytu v karanténě) a kompenzace dočasných obtíží (náklady na ošetřovatele). Stejně tak se započítávají i náklady cesty rodinných příslušníků na návštěvu nemocničního zařízení. Výše náhrady má odpovídat účelně

---

179 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1118 – 1120.

180 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1121.

vynaloženým nákladům. Pokud je poskytován příspěvek na péči podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, výše náhrady se sníží o částku příspěvku. Zákon nepočítá s možností peněžitého důchodu, poškozený však může požadovat přiměřenou zálohu na tyto výdaje.¹⁸¹

Zdravotní pojišťovny mají vůči škůdci právo na náhradu nákladů na hrazené služby, které vynaložily v důsledku zaviněného protiprávního jednání škůdce vůči poškozenému pojištěnci.¹⁸² Tento nárok však není nárokem na náhradu škody na zdraví poškozeného podle občanského zákoníku.¹⁸³

2.6.4 Náklady pohřbu

Dle § 2961 škůdce nahradí tomu, kdo je vynaložil, přiměřené náklady spojené s pohřbem v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny pohřebním podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Přihlédne se přitom k zvyklostem a okolnostem jednotlivého případu.

2.6.5 Peněžité dávky za ztrátu na výdělku a ztrátu na důchodu

Majetková újma spočívající ve ztrátě na výdělku patří mezi klasické nároky spojené s újmou na zdraví. Rozlišujeme ztrátu na výdělku trvající po dobu pracovní neschopnosti (§ 2962), ve které je poškozený vyřazen z pracovní činnosti, a ztrátou na výdělku, která trvá po skončení pracovní neschopnosti (§ 2963), kdy může nastat snížení pracovní neschopnosti v důsledku zdravotních následků. Ztráta na výdělku se v obou případech hradí peněžitým důchodem (za již uplynulé období jednorázovou částkou). Při jeho výpočtu se vychází zejména z průměrného výdělku poškozeného, jehož před újmou na zdraví dosahoval.

Při ztrátě na výdělku po dobu pracovní neschopnosti přichází poškozený o výdělek, kterého by, nebýt škodné události, dosáhl. Po dobu pracovní neschopnosti poškozenému vzniká ztráta na výdělku ve výši rozdílu mezi příjmem dosahovaným v

---

181 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1121-1122.

182 § 55 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

183 Rc 30/02.

zaměstnání před újmou a nemocenskými dávkami, které obdrží po dobu pracovní neschopnosti. Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku není podmíněn trváním výdělečné činnosti poškozeného, je možné poskytnout náhradu i ve vztahu k výdělečné činnosti, která byla v okamžiku úrazu předpokládána a jejíž výkon by, nebýt úrazu, začal později.¹⁸⁴ Stejně tak je možno přiznat poškozenému náhradu v případě, že byl pracovní vztah ukončen pro následky úrazu a pokud by nedošlo k poškození zdraví, by tento nadále trval.¹⁸⁵ Důkazní břemeno ohledně těchto skutečností nese poškozený. Průměrný výdělek se zřejmě i po zrušení prováděcí vyhlášky č. 258/1995 Sb. bude určovat podle ustanovení § 351 – 362 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

I osoby samostatně výdělečně činné mají samozřejmě nárok na náhradu za ztrátu na výdělku.¹⁸⁶ Při zjištění jejich průměrného výdělku se vychází z jejich poměrů a výdělečných schopností. Příjmy z podnikatelské činnosti se poměřují s náklady na tuto činnost vynaloženými v období před vznikem škody. Daňové přiznání není samo o sobě důkazem o skutečných příjmech a výdajích.¹⁸⁷

Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku mají i ti, kteří se na výdělečnou činnost chystali školní docházkou, studiem nebo jinou formou přípravy na povolání. Ustanovení § 2962 odst. 2 rozlišuje čtyři případy náhrady za období, kdy takový nárok vzniká: 1. za dobu, o kterou se povinná školní docházka, studium nebo příprava na povolání prodloužily, 2. za dobu pracovní neschopnosti, 3. za dobu, kdy újma brání úplnému zapojení se do výdělečné činnosti, 4. za dobu, kdy újma částečně brání zapojení do výdělečné činnosti, pokud poškozený nezameškává vlastní vinou příležitost k výdělku výkonem práce pro něj vhodné. Pro určení výše náhrady se v těchto případech vyjde z pravděpodobného výdělku, jehož by žák či student s velkou pravděpodobností dosáhl při nástupu do zaměstnání, pokud by mu v tom nezabránila škodná událost. „Úvaha soudu se musí opírat o analýzu založenou na rozumném očekávání výše příjmu, který by při pravidelném běhu událostí poškozenému náležel vzhledem k povolání, k němuž

---

184 NS 25 Cdo 857/2003; Rc 10/91.

185 NS 25 Cdo 1383/2002.

186 Rc 7/98.

187 NS 25 Cdo 912/2009.

se chystal, ke mzdové úrovni v tomto oboru i k předpokládaným možnostem jeho uplatnění.^{188 189}

Při ztrátě na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě (§ 2963) se jako náhrada škody hradí rozdíl mezi výdělkem poškozeného před vznikem škody a výdělkem po poškození s připočtením případného invalidního důchodu. Ke vzniku škody tedy dochází tehdy, jestliže se důsledky zhoršení zdravotního stavu projeví v majetkové sféře poškozeného, a to tím, že se mu oproti předchozímu stavu sníží výdělek.¹⁹⁰ V § 2963 odst. 3 je zakotvena možnost, aby ze závažných důvodů byla pohledávka na peněžitý důchod zajištěna.

Škůdce je povinen nahradit pouze takovou škodu, která poškozenému vznikla následkem škodné události, za niž odpovídá. Neodpovídá tedy např. za případy, kdy poškozený, který nemůže konat dosavadní práci, z důvodu nepříznivé situace na trhu práce nemůže odpovídající zaměstnání najít, neboť situace na trhu práce postihuje všechny osoby bez zřetele k tomu, proč ke snížení jejich pracovní způsobilosti došlo. Stejně tak škůdce neodpovídá za případy, kdy si poškozený, ač mu v tom nic nebránilo, opomenul částku vydělat.¹⁹¹ Pokud byl poškozenému přiznán invalidní důchod, při kterém nebyla zcela vyloučena jeho pracovní způsobilost, neznamená to, že např. pro další zdravotní komplikace nebo léčebné zákroky, by mu nenáležela náhrada z důvodu, že žádnou práci nevykonává (neboť objektivně nemůže)¹⁹².

2. odst. stanovuje, že zvýšená námaha či úsilí, které poškozený vyvíjí pro dosažení výdělku, mají být odčiněny. Při tom se přihlédne ke zvyšování výdělků v

---

188 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1129.

189 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1127 – 1128.

190 Rc 35/00.

191 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1131-1132.

192 NS 25 Cdo 622/2006.

oboru i k pravděpodobnému růstu výdělku podle rozumného očekávání. Při stanovení výše peněžitého důchodu se přihlédne ke zvyšování výdělku v daném oboru (objektivní charakter) a k pravděpodobnému růstu výdělku poškozeného (subjektivní charakter) podle rozumného očekávání. Krom toho má být ještě přihlédnuto k dlouhodobému zvýšení potřeb poškozeného. Protože tento požadavek je spojen zejména s trvalými následky na zdraví, je tento nárok pokryt v § 2960. Proto bude lepší přistoupit k restriktivnímu výkladu, aby za dlouhodobé zvýšení potřeb byly považovány konkrétní a prokazatelně zvýšené výdaje vynaložené na to, aby se poškozený mohl zapojit do pracovního procesu.¹⁹³

Pokud se snížení pracovní schopnosti projeví i na výši starobního důchodu, náleží poškozenému jeho náhrada ve výši rozdílu mezi důchodem, na který poškozenému vzniklo právo a důchodem, na který by mu vzniklo právo, jestliže by do vyměřovacího základu byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělku podle § 2962 a § 2963 (§ 2964).

2.6.6 Náhrada bezplatných prací prováděných poškozeným

Skutečnost, že poškozený nemůže nadále vykonávat pracovní činnost, se může dotknout i dalších osob. Pokud poškozený konal bezplatně práci pro jiného v jeho domácnosti nebo závodu, nahradí škůdce této jiné osobě peněžítým důchodem, oč přišla (§ 2965). Obvyklých prací v domácnosti vykonávaných rodinnými příslušníky se toto ustanovení nedotýká – není naplněn požadavek výkonu práce pro domácnost jiného.

2.6.7 Náhrada za výživu při usmrcení

Při usmrcení typicky vznikají také nároky na peněžitý důchod osobám, jimž zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu. Jednak toto právo vzniká pozůstalým, kterým svědčilo právo na výživné, ať už jim fakticky bylo poskytováno či nikoli, a jednak dalším osobám, vůči nimž sice usmrcený neměl vyživovací povinnost, ale přesto ji plnil (§ 2966). Pod pojmem pozůstalí, kterým svědčilo právo na výživné, se rozumí předci a potomci (§ 910), neprovdaná matka (§ 920), manželé (§ 697), osvojení a jejich předci a potomci (§ 853). Další osoby, jimž usmrcený poskytoval výživu i bez vyživovací povinnosti, mají na důchod nárok, pokud se jednalo o pravidelná plnění, byť

¹⁹³ VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář*, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1133.

nemusela dosahovat výše plného výživného. Tento příspěvek se přiznává z důvodu slušnosti, tedy pokud by ztráta finančního zajištění odporovala obecně sdíleným představám o spravedlivém uspořádání vztahů.¹⁹⁴

Výše náhrady pozůstalým se odvíjí od výše výživného, které bylo nebo mělo být poskytováno usmrceným za jeho života. Rozdíl mezi tímto výživným a dávkami vdovského, vdoveckého nebo sirotčího důchodu podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, tvoří výši náhrady nákladů na výživu. Po tomto odečtu závisí výše nároku na zjištění okolností případu, zákonným kritériem je rozumné očekávání. To se bude usuzovat zejména z dosavadního plnění či soudního rozhodnutí, jímž bylo výživné stanoveno. Jinak se rozsah vyživovací povinnosti posoudí jako předběžná otázka v rámci rodinného práva.¹⁹⁵ Dovětek, že rozumné očekávání se týká předpokládaných náhrad výživného, „pokud by nedošlo ke zranění usmrcené osoby“, je nutno chápat jako legislativní nepřesnost, neboť chybí opodstatnění pro rozlišování příčin smrti pro tyto účely.¹⁹⁶

Následujícím § 2967 jsou stanovena rámcová pravidla pro určení výše náhrady nákladů na výživu pozůstalým i pro příspěvek na výživné jiným osobám a délku jejich poskytování. Výše náhrady se posuzuje podle průměrného výdělku zemřelého; limitujícím faktorem pro výši náhrady je výše náhrady, která by náležela zemřelému, pokud by pobíral plnou náhradu za ztrátu na výdělku nebo důchodu. Dále se u pozůstalých musí zvážit pravděpodobná délka života usmrceného a u jiných osob, jak dlouho by jim usmrcený pravděpodobně poskytoval plnění. Pokud má být náhrada odvozována od zákonné vyživovací povinnosti, je rozhodné, jak dlouho by tato trvala a kdy by zanikla, zejména proto, že vyživovaná osoba přestala podmínky pro nárok na

---

194 VOJTEK Petr v ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; HRÁDEK Jiří; VOJTEK Petr; HAJN Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek VI. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1138.

195 NS Cdo 27/2004.

196 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek VI. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1139.

výživné splňovat (např. získala schopnost se sama žít).¹⁹⁷

V případech, kdy náleží náhrada škody formou peněžitého důchodu, lze z důležitých důvodů na žádost poškozeného soudem přiznat tzv. odbytné, tedy jednorázovou částku pro odškodnění (§ 2968). Poškozený tak obdrží jednorázovou náhradu, která zejména v počátcích zranění může být pomocná pro překonání počátečních obtíží, a škůdce se tímto odbytným osvobodí od dlouhodobé povinnosti.

---

197 VOJTEK, Petr v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 1142.

3 Komparace

3.1 Ústavněprávní zakotvení ochrany zdraví, mezinárodněprávní a evropskoprávní úprava ochrany zdraví

Na první pohled je patrné, že zatímco česká ústava výslovně zakotvuje právo každého na ochranu zdraví, německý Základní zákon si vystačí s ochranou tělesné nedotknutelnosti. To však neznamena, že by poskytoval nižší úroveň ochrany této základní hodnoty. Ve spojení s nejzákladnější nadřazenou hodnotou lidské důstojnosti v čl. 1 odst. 1 Základního zákona, německý Spolkový ústavní soud dovedl jak právo na plnění (ochranu; tím se blíží sociálnímu právu) od státu a to nejen před jejím porušením, ale i ohrožením. Mnohé mezinárodní dokumenty, které v Německu z důvodu principu dualismu nejsou přímo aplikovatelné, právo na (ochranu) zdraví výslovně upravují. S ohledem na čl. 1 odst. 2 Základního zákona¹⁹⁸, podle kterého se „německý národ proto (– protože podle 1. odstavce uznává nedotknutelnost lidské důstojnosti) hlásí k neporušitelnosti a nezcizitelnosti lidských práv jakožto základu každého lidského společenství, míru a spravedlnosti světa“, je pak nutno také Základní zákon vykládat v souladu s těmito mezinárodními dohodami. Krom toho se podle čl. 20 odst. 1 Základního zákona Spolková republika Německo prohlašuje za sociální stát.

S posledně zmíněným pak souvisí také dovozované právo občanů na zdravotní péči, které v německé ústavě oproti té české také není zakotveno. Jeho rozsah je poměrně častým tématem ústavněprávní a sociálněprávní teorie, s ohledem na v zásadě povinnou účast na zdravotním pojištění podle německého „Sozialgesetzbuch“ může být jeho existence potvrzena. Podrobné diskuze ohledně „existenčního minima“ zmíněné v

---

198 Originální znění čl. 1 Základního zákona

Artikel 1

- (1) Die Würde des Menschen ist unantastbar. Sie zu achten und zu schützen ist Verpflichtung aller staatlichen Gewalt.
- (2) Das Deutsche Volk bekennt sich darum zu unverletzlichen und unveräußerlichen Menschenrechten als Grundlage jeder menschlichen Gemeinschaft, des Friedens und der Gerechtigkeit in der Welt.
- (3) Die nachfolgenden Grundrechte binden Gesetzgebung, vollziehende Gewalt und Rechtsprechung als unmittelbar geltendes Recht.

kapitole 1.1 již sahají nad rámec této práce.

Co se mezinárodněprávního prvku týká, jsou obě země vázány v zásadě stejnými mezinárodními závazky, podstatnějším rozdílem je toliko uplatňování rozdílného přístupu pro jejich vnitrostátní použití (monismus a dualismus).

3.2 Culpa in contrahendo, závazkový vztah s ochranným účinkem pro třetí osoby, smluvní odpovědnost

České občanské právo obsahuje značně užší úpravu culpae in contrahendo, než německé. Ustanovení o ní nalezneme v § 1727 až § 1730. Obsahují pravidla pro vznik předšmluvní odpovědnosti při vyjednávání o smlouvě a stanovují pro ni 4 skutkové podstaty: 1. vedení jednání „naoko“, 2. neuzavření smlouvy „za pět minut dvanáct“, 3. nesplnění informační povinnosti a 4. zneužití nebo prozrazení důležitých informací. Šíře „české“ culpae in contrahendo tak zdaleka nedosahuje úpravy v § 311 BGB. Použití předšmluvní odpovědnosti pro případ újmy na zdraví tedy nepřichází v úvahu. Proto v předšmluvních vztazích bude náhrada újmy na zdraví vyloučena i pro třetí osoby dle § 2913 odst. 1.

Tak by tomu však už výlučně nemuselo být pro případ plnění ze smlouvy. Zákonodárce do § 2913 odst. 1 totiž zařadil povinnost škůdce nahradit škodu vzniklou také osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit. Jak široký okruh osob sem bude zařazen, bude předmětem rozhodování soudů. Není však vyloučeno, že obdobně jako v německém právu, pokud například díky vadnému zábradlí u schodiště utrpí újmu na zdraví potomek objednatele u smlouvy o dílo, vznikne mu nárok na náhradu újmy, ačkoli sám nebyl smluvní stranou.

V případě vzniku povinnosti nahradit škodu pro porušení smlouvy je rozdíl v prvku zavinění. V českém občanském zákoníku se nevyžaduje, ale škůdce se může povinnosti k náhradě za určitých okolností zprostit (§ 2913 odst. 2). Podle BGB se u škůdce ve smluvních vztazích zavinění presumuje a škůdce tedy případně musí prokázat, že za něj neodpovídá (§ 280 odst. 1 věta 2. BGB).

3.3 Odpovědnost z nedovolených jednání, závazky z deliktů

3.3.1 Vznik odpovědnosti za škodu a povinnosti k náhradě újmy

Pro vznik povinnosti k náhradě újmy česká teorie tradičně vyžaduje tyto podmínky: 1. protiprávní jednání, 2. vznik škody (resp. újmy), 3. příčinnou souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody (újmy) a 4. zavinění. V Německu se tradičně vychází z těchto podmínek: 1. naplnění skutkové podstaty (jednání, porušení uvedeného práva nebo právního statku, odpovědnost zakládající kauzalita „Haftungsbegründende Kausalität“), 2. protiprávnost, 3. zavinění, 4. vznik škody a 5. kauzalitu vykonávající odpovědnost mezi zásahem do právního statku a škodou („Haftungsausfüllende Kausalität“). Zkoumání vzniku povinnosti nahradit újmu je v německém právu podrobnější a členitější, nicméně i v českém prostředí je nutno pro určení vzniku povinnosti k náhradě újmy uskutečnit stejné úvahy.

3.3.2 Protiprávnost

Zatímco český přístup k určení protiprávnosti vychází z teorie o protiprávnosti v jednání, německý zastává protiprávnost účinku. Tato skutečnost se může na první pohled jevit jako z praktického hlediska spíše nevýznamná. Může však mít poměrně velkou roli pro právní postavení poškozeného a škůdce při dokazování. Při přístupu, který uplatňuje české prostředí, tak poškozený musí prokázat protiprávnost škůdceva jednání. Při poškození v německém právu je protiprávnost účinku dána porušením chráněného statku. Mohlo by se proto zdát, že zde má poškozený lepší postavení.¹⁹⁹ Rozdíl od českého práva (§ 2911 občanského zákoníku) však německé nepresumuje při porušení zákonné povinnosti nedbalost, domněnka nedbalosti je uplatňována naopak ve smluvních vztazích (§ 280 odst. 1 věta 2.). Z tohoto pohledu tedy postavení poškozeného snažší, i přes uplatňovanou teorii účinku, není.

Další rozdíl je v pojetí informovaného souhlasu. Německá nauka jej, na rozdíl od české, nechápe jako právní jednání. Pravděpodobně je to z toho důvodu, že podle § 104 BGB jsou děti do 7 let a osoby, které jsou ve stavu, že nemohou svobodně určit svoji vůli, nezpůsobilé k právnímu jednání. Mladistvý také k jakémukoli projevu vůle, kterým

---

¹⁹⁹ srov. HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1545.

nezíská toliko právní prospěch, potřebuje souhlas zákonného zástupce (§ 107 BGB). To znamená, že by nikdy platně sám nemohl udělit souhlas nejen k lékařskému zákroku, ale ani k např. běžnému ostříhání vlasů.

3.3.3 Škoda (resp. újma)

V českém i německém právu je pro určení újmy (škody) uplatňována diferenční teorie. Rozdíly jsou zejména v terminologii (srov. kapitolu 3.4).

3.3.4 Příčinná souvislost

Německá teorie při zkoumání, na rozdíl od české, dovozuje jako jednu z korekcí teorie podmínky *condictio sine qua non* tzv. *Verkehrssicherungspflichten*. Děje se tak při zkoumání příčinné souvislosti při zprostředkovaném porušení právního statku a při porušení opomenutím. Dle mého názoru je obdobou těchto *Verkehrssicherungspflichten* § 2900 občanského zákoníku, tedy obecná prevenční povinnost, případně její konkretizace v § 2901 a § 2902 – povinnost zakročit proti hrozící škodě nebo povinnost oznamovací. „Podle dostavadní judikatury Nejvyššího soudu k prevenci vlastní obsah prevence spočívá ve stanovení určitého systému prevenčních právních povinností, jakož i nepříznivých právních následků (sankcí) spjatých s jejich ohrožením či porušením. Jinými slovy, každý je povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který – objektivně posuzováno – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku.“²⁰⁰ V rámci prevence však nemají být určovány nové ochranné normy, ale aplikace těch existujících tak, aby bylo bráněno vzniku újmy na právních statcích jiného.²⁰¹ V mimosmluvním vztahu jsou tedy tyto prevenční povinnosti dle § 2900 srovnatelné s *Verkehrssicherungspflichten*, zatímco ve smluvních vztazích by mohly být, s jistou mírou zobecnění, přirovnány k tzv. „*Schutzpflichten*“, ustanoveným v § 241 odst. 2 BGB, tedy povinností k ohledu na

---

200 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář*, Svazek VI. 1. vydání. Praha: wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 892.

201 HRÁDEK, Jiří v ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; HRÁDEK, Jiří; VOJTEK, Petr; HAJN, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář*, Svazek VI. 1. vydání. Praha: wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3. S. 892.

práva, právní statky a zájmy druhé strany.

3.3.5 Zavinění

Odlišná je úprava deliktní odpovědnosti mladistvých. BGB ji zcela vylučuje u dětí do 7 let a speciálních případů v provozu, u mladistvých od 7 do 18 je závislá na určovací schoposti mladistvého. Podle § 2920 občanského zákoníku nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí způsobenou škodu, pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se škůdci ze šetrnosti k němu. Zatímco BGB tedy odpovědnost do určitého věku a v určitých případech zcela vylučuje, český občanský zákoník jde cestou určování rozpoznávací a ovládací schopnosti nezletilého jak z hlediska subjektivního, ve vztahu ke konkrétnímu škůdci, tak z hlediska obecného průměru (s ohledem na vyvratitelnou domněnku § 31). Zde shledávám německou úpravu z hlediska právní jistoty a účelnosti příhodnější, protože ve jmenovaných ohledech nedává prostor k dohadům, jaké protiprávní jednání byl případný škůdce s to rozeznat a jaké nikoli.

Takřka stejnou úpravu jako tzv. milionářský paragraf 829 BGB obsahuje § 2920 odst. 2.

3.3.6 Tělo a zdraví jako předmět ochrany

Dle českého i německého právního řádu má ochrana těla, resp. tělesné nedotknutelnosti a zdraví, obdobné postavení. Jelikož se jedná o hodnoty nejvyšší, požívají patřičné ochrany. Shoda tedy panuje jak v jejich pojetí jakožto právního statku působícím erga omnes, tak v chápání, kdy dochází k jejich porušení – děje se tak v případech, kdy dojde ke způsobení nemoci, tedy k následku, který je diagnostikovatelný z hlediska lékařské vědy, ať už se jedná o nemoc těla jako takového či jeho psychické stránky.

Jako podstatný se může jevit rozdíl v oblasti ochrany osobnosti, pod kterou právo na tělesnou nedotknutelnost a tedy ochrana těla a zdraví spadají. Zatímco český občanský zákoník obsahuje velmi podrobnou, místy až téměř kazuistickou úpravu ochrany osobnosti, německý BGB jakákoli ustanovení o ochraně osobnosti postrádá. To však neznamená, že by úroveň jejich ochrany byla nižší, neboť se v případě jejich

ochrany použije ústavně konformní výklad § 823 s články 1 a 2 Základního zákona. S jistou mírou nadsázky se tak dá poznamenat, že zatímco občanský zákoník k úpravě potřebuje několik desítek paragrafů, německý BGB si vystačí s jediným.

Dalším rozdílem je odlišné pojetí oddělených částí lidského těla. Zatímco podle německého práva se jedná o věci podle § 90 BGB, občanský zákoník v § 493 stanoví, že lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci; v § 112 je pak stanovena výjimka pro bezbolestně odejmutelné a přirozeně obnovitelné části. I tato, pro mě zarážející skutečnost, však nachází v německém právu svoji argumentaci a jak tělo, tak jeho oddělené části jsou rovněž právem chráněny. Tělo samotné a jeho neoddělené části nemohou být věci, protože člověk (a jeho tělo) nemůže být zároveň právním subjektem a zároveň právním objektem. Dále je zde výslovná ochrana těla prostřednictvím § 823. Pokud jde o obchodovatelné věci jako příkladmo vlasy, je režim vlastně stejný jako v českém právu. S oddělenými částmi lidského těla, které jsou neobchodovatelné a které nejsou odděleny přechodně, se má věc jinak. Oddělené součásti těla, jako krev, při operaci odejmutá kyčel atp., patří tomu, jemuž byly odejmuty; vlastnictví pak přejde na instituci, která odběr provedla, respektive na nového příjemce např. ledvin. Pokud však explantaci bezprostředně následuje implantace do příjemce, věcné právo prakticky nenajde uplatnění a užije se právo osobnostní.²⁰² Toto odlišné pojetí má pravděpodobně důvod rovněž v rozdílném pojetí věci (§ 90 BGB jako hmotné předměty a § 489 občanského zákoníku jako vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí).

3.3.7 Wrongful birth, Wrongful life

V případech nechtěného početí či těhotenství se rozhodovací praxe v obou zemích rozchází. V Německu je běžně přiznávána náhrada škody za porušení smlouvy a neoprávněný zásah do integrity a tedy fyzické poranění. Tato ochrana je pro nárok na náhradu výživného pro dítě vztažena rovněž na manžela, bolestné jako náhrada za těhotenství a porod je přiznáváno logicky toliko matce. V České republice jsem zaznamenala dva případy, kdy byl škůdce žalován za nechtěné početí či těhotenství. V jednom byla poškozené přiznána náhrada v souvislosti porušením osobnostního práva

---

202 DEUTSCH Erwin; SPICKHOFF Andreas. *Medizinrecht*. 7. Auflage. Berlin, Heidelberg: Spickhoff-Verlag, 2014. ISBN 978 3 642 38148 5. S. 809.

svobodně se rozhodnout o svém těhotenství a obavami o život a zdraví své i dítěte, nikoli už za ušlou mzdu za neplánovanou rodičovskou dovolenou. Náhrada výživného požadována nebyla. Ve druhém případě, kdy nedošlo k řádnému poučení po sterilizaci, byla jakákoli náhrada zamítnuta pro rozpor s dobrými mravy. Dle mého názoru z těchto dvou případů lze těžko usuzovat, jakým směrem se odškodňování či neodškodňování v českém prostředí vydá. Myslím však, že lze tyto žaloby s přibývajícím povědomím pacientů o svých právech a mizícím strachu „žalovat svého lékaře“ očekávat častěji, než tomu bylo doposud.

Nevidím důvod v tom, proč by rodičům náhrada škody a újmy měla být odpírána, pokud lékař objektivně poruší svoji zákonem danou povinnost, která mu plyne jak ze smluvního vztahu mezi pacientem a zdravotnickým zařízením, tak ze zákona konat svou práci na náležité odborné úrovni.

Náhrada dítěti za „wrongful life“ v Německu přiznávána není, v České republice zatím taková žaloba podána nebyla, dal by se zde však očekávat stejný postoj, tedy náhradu za „zmařený život“ dítěti nepřiznat.

3.3.8 Sekundární oběti, „Schockschaden“

Přístup k sekundárním obětem se v obou právních řádech celkem významně liší. V České republice se odškodňuje podle § 2959 prostá citová újma (duševní útrapy) nejbližších primární oběti „peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení“. Naproti tomu v Německu nárok na odškodnění prosté citové újmy právo nezakládá. V úmrtí nebo ublížení na zdraví osoby blízké se uskutečňuje obecné životní riziko a prostá citová újma zůstává bez odškodnění. Pokud však v Německu ztráta či újma na zdraví primárně poškozeného vyústí ve vlastní újmu na zdraví (na niž jsou však kladeny kvalifikované požadavky, na rozdíl od primárních obětí, viz. kapitola 1.7.2) u sekundárně poškozeného, vznikne mu vlastní samostatný nárok na náhradu materiální i imateriální újmy (resp. immaterieller Schaden) na základě § 823. Naopak v České republice podle konstantní judikatury sekundárně poškozenému, u nějž v návaznosti na ublížení na zdraví nebo usmrcení primárně poškozeného, vznikne vlastní újma na zdraví např. v podobě psychiatrického onemocnění, nárok z důvodu chybějícího kauzálního nexu nevznikne.

Novou úpravu § 2959 pro „odčinění duševních útrap“ hodnotím jako zdařilou, naopak situaci u našich sousedů se sice nedá upřít vysoká míra předvídatelnosti i přísně zachovaná příčinná souvislost. Z pohledu osoby blízké primárně poškozeného, který například při třetí osobou zaviněném úmrtí svého dítěte dostane peněžitou náhradu za jízdní kolo, ze kterého dítě bylo sraženo, ale nehmotný zármutek jí ani částečně penězi odčiněn nebude, se již o vhodnosti úpravy hovořit nedá. Návrh bavorského ministerstva spravedlnosti²⁰³ by tuto situaci, o níž se již dlouho diskutuje, mohl změnit.

Obdobu našeho § 2971, který umožňuje rozšíření náhrady prosté citové újmy na další sekundárně poškozené, německé právo rovněž nezná. Naše úprava paradoxně rozšiřuje okruh osob pro možnost odčinění prosté citové újmy, zatímco nárok na náhradu vlastní újmy na zdraví, která má povahu tzv. „Schockschaden“, jim je soudní mocí odpírán. Tato praxe se, dle mého názoru, nezmění ani při aplikaci účinné úpravy.

3.4 Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví

Druhy a rozsah náhrady újmy na zdraví se s výjimkou odškodňování sekundárních obětí nijak významně neliší. Poměrně nápadné jsou ale rozdíly v terminologii. BGB užívá pro pojem „újma“ pojem „Schaden“, tedy škoda. „Schaden“ se pak dělí na „materiellen“ a „immateriellen Schaden“, tedy újmu (resp. škodu) majetkovou a nemajetkovou. Občanský zákoník používá pojem „újma“ zastřešující újmu majetkovou (a tedy škodu § 2894 odst. 1) a újmu nemajetkovou. V německém právu po porušení primární povinnosti nastupuje „Haftung“ tedy odpovědnost, zatímco v českém občanském právu je „odpovědnost“ nově chápána perspektivně – subjekt odpovídá za náležitě plnění svých povinností²⁰⁴.

Další rozdíl je v systematice. Zatímco v občanském zákoníku v Pododdíle 2 (Náhrada při újmě na přirozených právech člověka), Oddílu 3, Dílu 1, Hlavy III (Závazky z deliktů) můžeme nalézt jednotlivé druhy nároků a způsoby náhrady, úprava v BGB vychází z jiného konceptu. Pokud je naplněna skutková podstata občanskoprávního deliktu, kde je také stanoveno, že škůdce je povinen k náhradě z toho

²⁰³ Diskussionsentwurf des bayerischen Justizministeriums z 02.02.2015, dostupný také zde

http://www.justiz.bayern.de/media/pdf/gesetze/gesetzentwurf_angehoerigenschmerzensgeld.pdf

²⁰⁴ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8. S. 1497.

vzniklé škody, postupuje se dále podle ustanovení obecného závazkového práva, § 249 an., které je společné jak pro odpovědnost ze smlouvy, tak z deliktů (viz. kapitola 1.8).

V občanském zákoníku najdeme vcelku podrobná kritéria pro druhy a určování těchto náhrad, v BGB je sice explicitně nenajdeme, judikatura zde však dochází k obdobným závěrům a kritéria jsou vytvořena jejím prostřednictvím.

Významnějším rozdílem v obou právních řádech je náhrada škody za vedení domácnosti. Pokud poškozený v Německu následkem újmy na zdraví nemůže pečovat o chod domácnosti, nahradí škůdce náklady za péči o ni poskytovanou buď nově najatou třetí osobou, nebo ostatními členy domácnosti. Je to odůvodněno § 1356 BGB dle kterého je každý z manželů povinen přispívat vedení domácnosti. Pokud tak poškozený nemůže činit, vzniká nárok na náhradu podle § 842 a § 843 BGB, v případě usmrcení pak podle 844 odst. 2.²⁰⁵ Oproti tomu v českém ustanovení § 2965 je založen nárok pouze třetím osobám z jiné domácnosti či závodu.

3.4.1 Nároky na náhradu újmy při smrtelných zraněních

Na základě § 844 odst. 2 BGB mají ti, vůči nimž měl zemřelý vyživovací povinnost, nárok na náhradu výživného po škůdci. Zde je německé právo přísnější, když oproti české úpravě judikatura vylučuje ty, vůči nimž zemřelý plnil dobrovolně (srov. § 2966 občanského zákoníku). K odškodnění pro blízké příbuzné zemřelého srov. kapitolu 3.3.4.

---

205 KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. S. 282, 283.

Závěr

Z výše uvedeného je vidět, že obě úpravy mají mnoho společného. Zatímco BGB má za sebou, s dílčími novelizacemi, více než 100 let účinnosti, „nový“ občanský zákoník dva roky. Je nutno podotknout, že obě úpravy byly rekonstrukcí značně přiblíženy a rozdíly, které byly popsány v předchozí kapitole, jsou spíše dílčí.

Při srovnávání obou úprav je však nápadná jedna věc. Občanský zákoník obsahuje velmi podrobnou, troufám si tvrdit místy až kazuistickou úpravu všech skutečností, které mohou (nejen) v případě újmy na zdraví nastat. Zákonodárci zde zajisté nelze upřít snahu po komplexní úpravě a vysoké míře předvídatelnosti práva. Je však otázkou, jak pružný takový kodex je pro praxi a zda bude, například za oněch sto let, ve své původní podobě použitelný. Naproti tomu BGB je v tomto ohledu spíše strohý, o to více jsou však rozvinuty judikatura a právní nauka, které nastalé případy řeší precizně odůvodněným dogmatickým výkladem a aplikací BGB, který obě svou systematičností (a jehož novelizace jsou právě z důvodu jejího nedodržování často předmětem kritiky) umožňuje.

S tím souvisí i přijetí „Metodiky Nejvyššího soudu“ (viz. kapitola 2.6.1), které bylo v právním prostředí doprovázeno velkými emocemi.²⁰⁶ V německém prostředí se zde nabízí srovnání se „Schmerzensgeldtabellen“, ty jsou však tvořeny subjekty soukromého práva jako sbírky již vydaných rozhodnutí. Z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti a pro jasné vyjádření diskontinuity s předešlou úpravou v občanském zákoníku a ve Vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, je její vydání jistě přínosem, neboť se subjekty neocitly v „právním vakuu“ a zejména pro mimosoudní řešení sporů má tak Metodika svůj velký přínos. Osobně bych však její užití také této oblasti ponechala.

Do budoucna jistě bude, zejména na české straně, zajímavé pozorovat další vývoj v oblasti aplikace občanského zákoníku, a dělat závěry, zda se úpravy ještě více přibližují, či oddalují.

---

²⁰⁶ srov. např. KŘÍSTEK, Lukáš. *Nejvyšší soud nahrazuje judikaturu a obchází moc zákonodárnou i výkonnou*. Dostupné z WWW: <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/04/lukas-kristek-nejvyssi-soud-nahrazuje.html>

Resumé

V této diplomové práci je popsána problematika újmy na zdraví v českém a německém občanském právu. Cílem práce je poskytnout přehled o ochraně zdraví v obou právních řádech, o tom, kdy vzniká jeho porušení a jaké následky z toho plynou. K tomu byly použity metody komparativní a analytická.

Práce je členěna do tří hlavních kapitol zabývajících se úpravou v německém právním řádu, českém právním řádu a třetí kapitola je věnována srovnání.

Pozornost je zaměřena nejprve na ústavněprávní a mezinárodněprávní zakotvení ochrany života a zdraví. Dále je okrajově popsána povinnost nahradit újmu při porušení smluvní povinnosti. Stěžejní pozornost je věnována povinnosti nahradit újmu při porušení zákona – rozebrány jsou předpoklady pro její vznik, stejně jako způsob a rozsah náhrady. Samostatně je popsáno tělo jako předmět občanskoprávní ochrany, zmíněny jsou rovněž případy tzv. „wrongful birth“ a „wrongful life“ a postavení sekundárních obětí. Německá část navíc obsahuje popis předsmulvné odpovědnosti a závazkového vztahu s ochranným účinkem pro třetí osoby v případech újmy na zdraví.

Rekodifikací českého občanského práva byly obě úpravy v oblasti újmy na zdraví přiblíženy. Zřejmě nejvýznamnější rozdíl zůstává v odškodňování sekundárních obětí. Jejich prostá citová újma je v České republice i nadále odčinována, nově však soud může zohlednit okolnosti případu, neboť není vázán pevnými částkami danými v zákoně. Ve Spolkové republice Německo se sekundární oběti odčinění prosté citové újmy prozatím nedočkají, pokud se u nich však v reakci na škodnou událost projeví újma mající povahu vlastního ublížení na zdraví, vznikne jim, na rozdíl od České republiky, nárok na její náhradu.

Abstract

In dieser Masterarbeit wird die Problematik des Gesundheitsschadens im tschechischen und im deutschen Zivilrecht beschrieben. Das Ziel dieser Arbeit ist, eine Übersicht über den Gesundheitsschutz in beiden Rechtsordnungen, und darüber, wann die Gesundheit verletzt wird und welche Folgen daraus entstehen, zu bieten. Dazu wurden die komparatistische Methode und die analytische Methode benutzt.

Die Arbeit wird in drei Hauptkapiteln gegliedert, die ersten zwei widmen sich der Regelung in der deutschen und der tschechischen Rechtsordnung und die dritte der Komparation.

Die Aufmerksamkeit wird zuerst der verfassungs- und internationalrechtlichen Verankerung des Lebens- und Gesundheitsschutzes geschenkt. Weiter wird geringfügig die vertragsrechtliche Haftung beschrieben. Die Hauptaufmerksamkeit wird der deliktischen Haftung geschenkt – es werden die Voraussetzungen für ihre Entstehung, sowie auch die Art und der Umfang des Schadensersatzes erläutert. Selbständig wird auch der Körper als der Objekt des zivilrechtlichen Schutzes beschrieben, und es werden auch die Fälle der sogenannten „wrongful birth“, bzw. Kind als Schaden und „wrongful life“, sowie auch die Sekundäröpfung erwähnt. Der deutsche Teil erhält zusätzlich auch die Beschreibung der Haftung für vorvertragliche Pflichtverletzungen und der Verträge mit Schutzwirkung zugunsten Dritter in den Fällen des Gesundheitsschadens.

Mit der Rekodifikation des tschechischen Zivilrechts wurden beide Regelungen im Bereich des Gesundheitsschadens genähert. Wahrscheinlich der bedeutendste Unterschied bleibt in der Entschädigung der Sekundäröpfung. In der Tschechischen Republik wurde das Angehörigenschmerzengeld aufbewahrt, neu aber ohne auf feste, durch gesetz gegebene Geldsummen, gebunden zu werden. In der Bundesrepublik Deutschland gibt es dagegen noch kein Angehörigenschmerzengeld, wenn aber bei der Sekundäröpfung, als Reaktion auf das Schadensereignis, ein eigener Gesundheitsschaden (bzw. der sogenannte Schockschaden) entsteht, wird dieser, anders als in der Tschechischen Republik, ersetzt.

Seznam zkratek

BGB	Zákon ze dne 18. 8. 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů
Základní zákon	Základní zákon Spolkové republiky Německo ze dne 23. 5. 1949, BGBl. I S.1, Grundgesetz, ve znění pozdějších předpisů
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Listina	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
VerfG	Verfassungsgericht (Ústavní soud)
BGH	Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr)
BGHZ	Bundesgerichtshof Zivilsenat (civilní senát Spolkového soudního dvora)
OLG	Oberlandesgericht (vrchní zemský soud)
RGZ	Reichsgericht Zivilsenat (civilní senát Říšského soudu)
NJW	Neue Juristische Wochenschrift (Nový právnický týdeník - časopis)
VersR	Versicherungsrecht (Pojišťovací právo – časopis)
NS	Nejvyšší soud České republiky
ÚS	Ústavní soud České republiky
WHO	World Health Organisation

Seznam použité literatury a pramenů

Německá literatura

BRANDT Oliver. *Festschrift für Lothar Jaeger zum 75. Geburtstag*. 1. Auflage. Köln: Wolter Kluwer, 2014. ISBN 978 3 472 08 636 9.

BROX Hans; WALKER Wolf-Dietrich. *Besonderes Schuldrecht*. 39. Auflage. München: C.H. Beck, 2015. ISBN 978 3 406 67472 3.

BROX, Hans; WALKER Wolf-Dietrich. *Allgemeines Schuldrecht*. 39. Auflage. München: C.H. Beck, 2015. ISBN 978 3 406 67471 6.

DEUTSCH Erwin; AHRENS Hans-Jürgen. *Deliktsrecht*. 6. Auflage. München: Vahlen, 2014. ISBN 978 3 8006 4758 3.

DEUTSCH Erwin; SPICKHOFF Andreas. *Medizinrecht*. 7. Auflage. Berlin, Heidelberg: Spickhof-Verlag, 2014. ISBN 978 3 642 38148 5.

GEIGER, Rudolf. *Grundgesetz und Völkerrecht*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. ISBN 978 3 406 64739 0.

GRÜNEBERG Christian v BASSENGE Peter; BRUDERMÜLLER Gerd; ELLENBERGER Jürgen; GÖTZ Isabell; GRÜNEBERG Christian; SPRAU Hartwig; THORN Karsten; WEIDENKAFF Walter; WEIDLICH Dietmar. *Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch*. 73. Auflage. München: C.H. Beck, 2014. ISBN 978 3 406 64400 9.

IPSEN, Jörn. *Staatsrecht II. Grundrechte*. 17. Auflage. München: Vahlen, 2014. ISBN 978 3 8006 4806 1.

KÖTZ Hein; WAGNER Gerhard. *Deliktsrecht*. 12. Auflage. München: Vahlen, 2013. 324 s. ISBN 978 3 8006 4515 2.

KÖTZ Hein. *Vertragsrecht*. 2. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015. ISBN 978 3 16 152065 5.

LOOSCHELDERS Dirk. *Schuldrecht Besonderer Teil*. 7. Auflage. München: C.H.

Beck, 2012. ISBN 978 3 8006 4280 9

LOOSCHELDERS, Dirk. *Schuldrecht Allgemeiner Teil*. 11. Auflage. München: Vahlen, 2013. ISBN 978 3 8006 4654 8.

SÄCKER, Franz Jürgen; RIXECKER Roland; OETKER Hartmut. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Schuldrecht, Besonderer Teil III. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2013. ISBN 978 3 406 61465 1.

SACHS Michael; *Grundgesetz: GG*. 6. Auflage. München: C.H. Beck, 2011. ISBN 978 3 406 62413 1.

SOERGEL Bayer; SPICKHOFF Andreas. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 13. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2005. ISBN 3 17 015802 3.

VOLKER, Emmerich. *BGB – Schuldrecht Besonderer Teil*. 11. Auflage. Heidelberg München, Landsberg, Berlin: C.F. Müller, 2006. 355 s. ISBN 978-3-8114-8015-5

VON MANGOLDT, Hermann; KLEIN Friedrich; STARCK Christian. *Kommentar zum Grundgesetz. Band 1: Präambel, Artikel 1 bis 19*. 5. Auflage. München: Vahlen, 2005. ISBN 3 8006 31873.

Česká literatura

DVOŘÁK Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 1, Díl první, Obecná část. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978 80 7478 325 8.

HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část, Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978 80 7400 287 8.

PAVLÍČEK Václav a kolektiv: *Ústava a ústavní řád České republiky*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999. ISBN 80 7201 170 7.

PAVLÍČEK Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda*. II. díl, Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978 80 87212 90 5.

ŠUSTEK Petr; HOLČAPEK Tomáš. *Informovaný souhlas*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978 80 7357 268 6.

ŠUSTEK, Petr. *Ochrana života a zdraví ve Všeobecném občanském zákoníku (Život jako újma?)* v DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2011. S. 348-353. ISBN 978 80 7357 753 7.

ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; HRÁDEK Jiří; VOJTEK Petr; HAJN Petr a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek VI. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 630 3.

ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; PELIKÁNOVÁ Irena; PELIKÁN Robert ; DVOŘÁK Tomáš; SVOBODA Karel; PAVLÍK Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník*. Komentář, Svazek I. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978 80 7478 370 8..

WAGNEROVÁ Eliška; ŠIMÍČEK Vojtěch; LANGÁŠEK Tomáš; POSPÍŠIL Ivo a kolektiv. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN 978 80 7357 750 6.

České časopisecké články

CILÍNKOVÁ, Marie; KUBOŇ, David. Odškodnění osoby blízké. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 10. S. 30 an.

LOVĚTÍNSKÝ, Vojtěch. Změny v českém deliktním právu pod vlivem německého občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, č. 17. S. 573 an.

Judikatura soudů Spolkové republiky Německo

RGZ 78, 231

BGHZ 138, 1 (6)

RGZ 133, 126

BGHZ 107, 359

BGHZ 101, 215

BGH NJW 1978, 1206

RGZ 163, 129

OLG München NJW – RR 2001, 811

BGHZ 29, 33, 36 = NJW 1959, 811; BGH NJW 1972, 335, 337

AA AG München NJW 2012, 2452

BGH NJW 2007, 217, 218 Rn. 8 = VersR 2007, 66

BGHZ 90, 103 (106); 106, 391 (394) =BGH NJW 2011, 375 Rn. 7

RGZ 155, 38 (41 f.); 169, 117 (120); BGHZ 132, 341 (345); BGH NJW 2012, 2964 Rn. 8; VersR 1966, 737 (738)

BGH NJW 1992, 1381 (1382)

BGH NJW 1992, 1381 (1382)

OLG Karlsruhe MDR 1993, 29

OLG Düsseldorf VersR 1992, 1233

BGHZ 132, 341 (344, 345 f.)

BGH NJW 1992, 1381 (1382)

OLG Karlsruhe MDR 1993, 29

OLG Düsseldorf VersR 1992, 1233

BGHZ 132, 341 (344, 345 f.)

BGHZ 124, 52

BGHZ 114, 284 (289)

BGHZ 58, 48 (49 an.)

BGHZ 93, 351 (354 an.)

BGZH 8, 243

BVerfGE 88, 203 (296)
BGZH 124, 128
BVERFGGE 96, 375 (396 an., 403 an.)
BGHZ 86, 240 (250 an.)
BGHZ 56, 163, 165 an. = NJW 1971, 1883, 1884
BGHZ 56, 163, 166 = NJW 1971, 1883, 1885; BGH NJW 1986, 777, 778
BGHZ 172, 263, 266 an. = VersR 2007, 1093 = NJW 2007, 2764
LG Frankfurt aM NJW 1969, 2286
LG Stuttgart VersR 1973, 648
Hamm NJW-RR 2001, 1676
BGH VersR 1998, 301
LG Cottbus NJW-RR 1994, 804
Düsseldorf NJW-RR 1995, 159
BGH NJW 2015, 1451
BGHZ 56, 163 = NJW 1979, 1883
BGH, NJW 1986, 777
BGHZ 172, 263 = NJW 2007, 2764
BGH, NJW, 1989, 2317
BGHZ 172, 263 = NJW 2007, 2764
BGHZ 193, 34 = NJW 2012, 1730
BGH, NJW 1986, 777
BGHZ 172, 263 = NJW 2007, 2764
BGHZ 56, 163, 167 an. = NJW 1971, 1883, 1885 an.
BGHZ 106, 28 (30); BGH NJW 1985, 2757; 1990, 1037; 1991, 2340

BGHZ 54, 45 (50); 90, 334 (336); 176, 109

BGH VersR 1981, 283

BGH NJW 1957, 383

BGH NJW 1973, 1653

BGHZ 128, 117

OLG Naumburg, VersR 2004, 1423 (1424)

BGHZ 18, 149 (165 an.)

VersR 2006, 279; VersR 2003, 332

LG Wuppertal VersR 2013, 591

BGH VersR 1969, 998

KG NJW 1967, 1089 (1090)

BGH NJW 1984, 977 (978)

BGH NJW 1979, 268 an.

OLG Bremen NJW – RR 2012, 858

Judikatura soudů České republiky

Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 19/14 ze dne 27. ledna 2015

NS 25 Cdo 972/2003; NS 25 Cdo 1094/2001; NS 25 Cdo 270/2001; NS Cdo 722/2005

NS 30 Cdo 2266/2008; IV ÚS 2538/11

IV ÚS 639/2000

NS 25 Cdo 508/2005

KS v Praze 23 Co 24/2011

KS v Brně 19 Co 274/2001; NS 25 Cdo 2542/2003

NS 44 Co 31/2007; NS 25 Cdo 2908/2008

II. ÚS 2379/08

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 2. 2008, čj. 24 C 66/2001-9
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, čj. 1 Co 192/2008-134
35 C 17/2006
Rc 7/79; NS 25 Cdo 1455/2003; NS 25 Cdo 1354/2005; NS 25 Cdo 2275/2005
KS v Ostravě 23 C 52/96; ÚS II. ÚS 517/99; NS 30 Cdo 1678/2004
ÚS Pl. ÚS 16/04; NS 30 Cdo 1577/2009; NS 30 Cdo 5188/2007; NS 30 Cdo 947/2011
ÚS I ÚS 312/2005
Rc 55/71
Rc 30/02
NS 25 Cdo 857/2003; Rc 10/91
NS 25 Cdo 1383/2002
Rc 7/98
NS 25 Cdo 912/2009
Rc 35/00
NS 25 Cdo 622/2006

Mezinárodní právní předpisy

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, č. 120/1976 Sb.

Úmluva o právech dítěte, č. 104/1991 Sb.

Evropská sociální charta, č. 14/2000 Sb. m. s.

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny ve znění Dodatkového protokolu ze dne 12. ledna 1998, č. 96/2001 Sb. m. s. a č. 97/2001 Sb. m. s.

Listina základních práv EU, č. 111/2009 Sb. m. s.

Smlouvy o fungování evropské unie, č. 111/2009 Sb. m. s.

Ústava Světové zdravotnické organizace publikována ve Sbírce zákonů a nařízení Republiky Československé pod č. 189/1948 Sb.

Doporučení Komise Ministrů rady Evropy na sblížení pravidel odškodnění za újmu na zdraví nebo usmrcení ze dne 14.03.1975.

Principles of European Tort Law, ze dne 23.11.2005.

Vnitrostátní předpisy Spolkové republiky Německo

Zákon ze dne 18. 8. 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 04. 01. 1978, BGBl. I S. 145, Haftpflichtgesetz, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 16. 01. 2001, BGBl. I S. 266, Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft (Lebenspartnerschaftsgesetz - LPartG), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 18. 01. 2001, BGBl. I S. 130, Sozialgesetzbuch (SGB) Zehntes Buch Sozialgesetzbuch - Sozialverwaltungsverfahren und Sozialdatenschutz, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 05. 03. 2003, BGBl. I S. 310, 919, Straßenverkehrsgesetz, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 27. 12. 2003, BGBl. I S. 3022, Sozialgesetzbuch (SGB) Zwölftes Buch (XII) - Sozialhilfe, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 05. 12. 2005, BGBl. I S. 3202, Zivilprozessordnung, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 12. 12. 2005, BGBl. I S. 3394, Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln (Arzneimittelgesetz - AMG), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 13. 11.1998, BGBl. I S. 3322, Strafgesetzbuch (StGB), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 23.05.1949, BGBl. S. 1, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (GG), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ze dne 15.12.1989, BGBl. I S. 2198), Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte (Produkthaftungsgesetz – ProdHaftG), ve znění pozdějších předpisů.

Vnitrostátní předpisy České republiky

Nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009. Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem.

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

Das bayerische Justizministerium. *Diskussionsentwurf*. Dostupný také z WWW:

http://www.justiz.bayern.de/media/pdf/gesetze/gesetzentwurf_angehoerigenschmerzengeld.pdf

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná také z WWW:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

PETERKOVÁ, Helena. *Nechtěné zdravé dítě – neoprávněný zásah do osobnostních práv?*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky [online]. 2012, roč. 2, č. 3 [cit. 2014-04-11]. Dostupné také z WWW: <http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/34/41>

Nejvyšší soud. *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví* [online]. Dostupné z WWW: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Methodika.

Světová zdravotnická organizace. *International Classification of Functioning, Disability and Health*, ze dne 22.05.2001; v české verzi dostupná např. z WWW: http://www.mzcr.cz/obsah/mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnostidisability-a-zdravimkf-1982_3.html.

KŘÍSTEK, Lukáš. *Nejvyšší soud nahrazuje judikaturu a obchází moc zákonodárnou i výkonnou*. Dostupné z WWW: <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/04/lukas-kristek-nejvyssi-soud-nahrazuje.html>

Název práce v angličtině

Harm to health – comparative analysis

Klíčová slova

Povinnost nahradit újmu

Újma na zdraví

Německo

Key words

Civil liability

Harm to health

Germany